

Comparing machine learning algorithms for estimating PM₁₀ particle concentration using AOD and selected meteorological parameters

Fatemeh Khodayar¹ | Mohammad Reza Ansari² | Saeid Hojati³ |
Elham Khodayar⁴

1. Department of Soil Science, Faculty of Agriculture, Khuzestan Agricultural Sciences and Natural Resources University, Mollasani, Khuzestan, Iran. E-mail: fati.kh0073@gmail.com
2. Corresponding Author, Department of Soil Science, Faculty of Agriculture, Khuzestan Agricultural Sciences and Natural Resources University, Mollasani, Khuzestan, Iran. E-mail: m_ansari@asnrukh.ac.ir
3. Department of Soil Science and Engineering, Faculty of Agriculture, Shahid Chamran University of Ahvaz, Ahvaz, Khuzestan, Iran. E-mail: s_hojati@scu.ac.ir
4. Department of Software Engineering, Faculty of Technology and Engineering, Islamic Azad University, Ahvaz Branch, Khuzestan, Iran. E-mail: e.khodayar96@gmail.com

Article Info

Article type: Research Article

Article history:

Received: Aug. 24, 2024

Revised: Nov. 15, 2024

Accepted: Nov. 19, 2024

Published online: March. 2025

Keywords:

*Machine Learning Algorithms,
Climatic Variables,
AOD index,
PM₁₀*

ABSTRACT

Monitoring and controlling the level and sources of dust are crucial in the face of climate change and the development of suitable predictive approaches that directly impact the environment and human health. This study aims to estimate the concentration of PM₁₀ in the city of Ahvaz using various machine learning models. Climate variables and the Aerosol Optical Depth (AOD) index, derived from the MODIS sensor at a wavelength of 476 nanometers, were used as influential variables in estimating PM₁₀ concentration in three scenarios: combining AOD with PM₁₀ (scenario 1), combining climate variables with PM₁₀ (scenario 2), and combining climate variables and AOD with PM₁₀ (scenario 3). Using six machine learning algorithms, namely Random Forest Regression (RFR), Gradient Boosting Regression (GBR), Artificial Neural Networks (ANN), AdaBoostR with DTR, Support Vector Regression (SVR), and Decision Tree Regression (DTR), the PM₁₀ concentration was estimated in different scenarios, considering accuracy and precision coefficients. The most influential variables in estimating PM₁₀ concentration were determined to be sunshine hours, minimum visibility, maximum wind speed, and the AOD index. The GBR linear regression model, with R², MAE, RMSE, and IOA coefficients of 0.76, 0.31, 0.49 and 0.93 respectively, was found to be the most suitable model for estimating PM₁₀ concentration in scenario 3. The results showed that incorporating the AOD index alongside climate variables improved the model's performance in estimating PM₁₀ concentration. The proposed final model can be used for daily estimation of PM₁₀ particles.

Cite this article: Khodayar, F., Ansari, M.R., Hojati, S., Khodayar, E., (2025) Comparing machine learning algorithms for estimating PM₁₀ particle concentration using AOD and selected meteorological parameters, *Iranian Journal of Soil and Water Research*, 56 (1), 127-149. <https://doi.org/10.22059/ijswr.2024.381356.669783>

© The Author(s).

Publisher: The University of Tehran Press.

DOI: <https://doi.org/10.22059/ijswr.2024.381356.669783>

EXTENDED ABSTRACT

Introduction

Monitoring and controlling the levels and sources of dust, influenced by climate change, and developing appropriate predictive approaches that have direct impacts on the environment and human health are of great importance. Dust storms are one of the main reasons for the dispersion of airborne particles with an aerodynamic diameter of less than 10 micrometers (PM_{10}) in the air of dry regions worldwide, including the dry and desert regions of Iran. These storms occur more severely and with higher concentrations than in the past, leading to adverse environmental effects. One of the negative consequences of increased particulate matter concentration is the health risks posed to residents in these areas. Among these, the southern and southeastern regions of Ahvaz are recognized for having the largest area of origin centers of dust storms in Khuzestan Province. This study was conducted with the aim of estimating the PM_{10} particle concentrations in the city of Ahvaz using various machine learning models.

Methodology

In this research, climate variables and the Aerosol Optical Depth (AOD) index, derived from the MODIS sensor at a wavelength of 476 nanometers, were used as influential variables in estimating PM_{10} concentration in three scenarios: combining AOD with PM_{10} (scenario 1), combining climate variables with PM_{10} (scenario 2), and combining climate variables and AOD with PM_{10} (scenario 3). Using six machine learning algorithms, namely Random Forest (RF), Gradient Boosting Regression (GBR), Artificial Neural Networks (ANN), AdaBoostR with DTR, Support Vector Regression (SVR), and Decision Tree Regression (DTR), the PM_{10} concentration was estimated in different scenarios, considering accuracy and precision coefficients.

Results and Discussion

The most influential variables in estimating PM_{10} concentration were determined to be sunshine hours, minimum visibility, maximum wind speed, and the AOD index. The results indicated that the method of combining the input variables of the AOD index and meteorological parameters using the GBR algorithm showed the best performance with the highest accuracy and precision coefficients, including $MAE = 0.31$, $RMSE = 0.49$, $IOA=0.93$, $R^2 = 0.76$. The approach using only the AOD index showed the worst performance in estimating PM_{10} levels, with accuracy and precision coefficients, including $MAE = 0.40$, $RMSE = 0.64$, $IOA=0.82$, $R^2 = 0.59$. The approach using only meteorological parameters showed intermediate performance in estimating PM_{10} levels, with accuracy and precision coefficients, including $MAE = 0.37$, $RMSE = 0.61$, $IOA=0.88$, $R^2 = 0.62$. The pixel size of the satellite image used in the MODIS sensor is one kilometer, which in comparison to the dimensions of ground-based PM_{10} pollution monitoring stations, has a larger area. This difference in area creates uncertainty in the results of models that solely rely on satellite image data. The use of influential meteorological variables alongside the AOD index for modeling PM_{10} pollutant concentrations has shown remarkable performance. In the field of machine learning studies, utilizing multiple models for making predictions is crucial. By providing more accurate predictions in complex processes, focusing on improving these models for optimal management can ultimately contribute to advancing more sustainable and cost-effective operations. The proposed final model can be used for daily estimation of PM_{10} particles.

Author Contributions

Conceptualization, F.Kh. and E.Kh.; methodology, F.Kh. and E.Kh.; software, E.Kh.; validation, E.Kh.; formal analysis, F.Kh. and E.Kh.; investigation, F.Kh. and E.Kh.; resources F.Kh. and E.Kh.; data curation, F.Kh. and E.Kh.; writing—original draft preparation, F.Kh. and E.Kh.; writing—review and editing, M.R.A and S.H.; visualization, M.R.A., S.H. and E.Kh.; supervision, M.R.A., S.H. and E.Kh.; project administration, M.R.A., S.H. and E.Kh.; funding acquisition, M.R.A.

All authors have read and agreed to the published version of the manuscript.

Data Availability Statement

Data is available on reasonable request from the authors.

Acknowledgements

The authors would like to thank Agricultural Sciences and Natural Resources University of Khuzestan, for providing all the needed facilities.

Ethical considerations

The authors avoided data fabrication, falsification, plagiarism, and misconduct.

Conflict of interest

The author declares no conflict of interest.

مقایسه الگوریتم‌های یادگیری ماشین به منظور تخمین غلظت ذرات PM₁₀ با استفاده از شاخص AOD و برخی پارامترهای هواشناسی

فاطمه خدایار^۱ | محمد رضا انصاری^۲ | سعید حجتی^۳ | الهام خدایار^۴

۱. بخش علوم و مهندسی خاک، دانشکده کشاورزی، دانشگاه علوم کشاورزی و منابع طبیعی خوزستان، ملاتانی، خوزستان، ایران. رایانامه:

fati.kh0073@gmail.com

۲. نویسنده مسئول، بخش علوم و مهندسی خاک، دانشکده کشاورزی، دانشگاه علوم کشاورزی و منابع طبیعی خوزستان، ملاتانی، خوزستان، ایران.

رایانامه: m_ansari@asnruk.ac.ir

۳. بخش علوم و مهندسی خاک، دانشکده کشاورزی، دانشگاه شهید چمران اهواز، اهواز، خوزستان، ایران. رایانامه: s.hojati@scu.ac.ir

۴. بخش مهندسی نرم افزار، دانشکده فنی و مهندسی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد اهواز، خوزستان، ایران. رایانامه: e.khodayar96@gmail.com

اطلاعات مقاله	چکیده
نوع مقاله: مقاله پژوهشی	نظارت و کنترل بر میزان و منابع گردوغبار تحت تأثیر تغییرات اقلیمی و توسعه رویکردهای پیش‌بینی مناسب که تأثیرات مستقیمی بر محیط زیست و سلامت انسان دارد بسیار حائز اهمیت هستند. این مطالعه باهدف تخمین غلظت ذرات کوچکتر از ۱۰ میکرومتر (PM ₁₀) در شهر اهواز، با استفاده از مدل‌های مختلف یادگیری ماشین انجام شده است. از متغیرهای اقلیمی و شاخص عمق بصری (AOD) محصول باند ۴۷۶ نانومتر سنجنده مودیس به‌عنوان متغیرهای مؤثر در برآورد غلظت ذرات PM ₁₀ در قالب سه سناریو شامل: ترکیب شاخص AOD با (PM ₁₀ سناریو اول)، ترکیب متغیرهای اقلیمی با (PM ₁₀ سناریو دوم) و ترکیب متغیرهای اقلیمی و شاخص AOD با (PM ₁₀ سناریو سوم) استفاده گردید. با استفاده از شش الگوریتم مدل یادگیری ماشین شامل: Random Forest، Regression (RFR)، Gradient Boosting Regression (GBR)، Artificial Neural Networks (ANN)، Support Vector Regression (SVR) و Decision Tree Regression (DTR)، میزان غلظت ذرات (PM ₁₀) در سناریوهای مختلف با در نظر گرفتن ضرایب صحت و دقت تعیین و مقایسه شدند. مهم‌ترین متغیرهای تأثیرگذار در برآورد میزان PM ₁₀ ساعت آفتابی، حداقل دید افقی، ماکزیمم سرعت باد و شاخص AOD تعیین گردید. مدل رگرسیون خطی GBR با مقادیر ضرایب R ² ، MAE، RMSE و IOA به ترتیب برابر با ۰/۷۶، ۰/۳۱، ۰/۴۹ و ۰/۹۳ مناسب‌ترین مدل در تخمین غلظت ذرات (PM ₁₀) بوده، که در سناریو سوم بدست آمد. نتایج نشان داد که استفاده از ترکیب شاخص AOD در کنار متغیرهای اقلیمی منجر به بهبود عملکرد مدل در برآورد غلظت ذرات PM ₁₀ شده است. مدل نهائی پیشنهادی می‌تواند به منظور تخمین روزانه ذرات PM ₁₀ استفاده شود.
واژه‌های کلیدی: الگوریتم‌های یادگیری ماشین، متغیرهای اقلیمی، عمق نوری آتروسول، ذرات معلق با قطر آئرودینامیکی کمتر از ۱۰ میکرومتر.	
تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۶/۳	
تاریخ بازنگری: ۱۴۰۳/۸/۲۵	
تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۸/۲۹	
تاریخ انتشار: فروردین ۱۴۰۴	

استناد: خدایار، فاطمه، انصاری، محمد رضا، حجتی، سعید، خدایار، الهام، (۱۴۰۴) مقایسه الگوریتم‌های یادگیری ماشین به منظور تخمین غلظت ذرات PM₁₀ با استفاده از شاخص AOD و برخی پارامترهای هواشناسی، مجله تحقیقات آب و خاک ایران، ۵۶ (۱)، ۱۲۷-۱۴۹.

<https://doi.org/10.22059/ijswr.2024.381356.669783>

© نویسندگان.

ناشر: مؤسسه انتشارات دانشگاه تهران.

DOI: <https://doi.org/10.22059/ijswr.2024.381356.669783>

مقدمه

در دهه‌های اخیر، رشد جمعیت و استفاده روزافزون از انرژی، به همراه پدیده‌هایی مانند خشکسالی و انتشار ذرات و گازهای آلوده در جو، منجر به کاهش کیفیت هوا و افزایش ذرات معلق شده است (محمودی سراب، ۱۳۹۷). یکی از پیامدهای بارز تغییرات آب و هوایی، وقوع گردوغبار است که به‌ویژه در مناطق خشک و بیابانی، پیامدهای اقتصادی و زیست‌محیطی جدی به دنبال دارد (Zarei et al, 2022). این مناطق تقریباً یک‌سوم مساحت زمین را پوشش می‌دهند و از جمله حساس‌ترین نواحی نسبت به فرسایش بادی به شمار می‌آیند (Reynolds et al, 2007).

تحقیقات نشان داده‌اند که در آفریقا و آسیا، فرسایش بادی منجر به کاهش سطح زمین‌های زراعی و در نتیجه کاهش تولید محصولات کشاورزی شده است (Gonzalez et al., 2018). خاورمیانه، به‌ویژه ایران، یکی از تولیدکنندگان اصلی گردوغبار در جهان است و تقریباً ۲۵ درصد از گردوغبار جهانی در این منطقه تولید می‌شود (Ginoux et al, 2004). ایران دارای زمین‌های بیابانی وسیع است که حدود ۹۰۷ کیلومتر مربع از مساحت کل کشور را شامل می‌شود (Khosroshahi et al, 2009). مناطق حساس به فرسایش بادی مانند بیابان‌های لوت، کویر و تالاب‌های خشک‌شده هورالعظیم و شادگان در خوزستان، به‌دلیل تغییرات اقلیمی و کاهش آب، به‌طور قابل توجهی خشک شده و باعث افزایش فرسایش خاک و تولید گردوغبار در مناطق همجوار شده‌اند (Rashki et al, 2017; Alizadeh-Choobari et al, 2014, 2016; Middleton et al, 2019; Rezaei et al, 1986).

فرسایش بادی و طوفان‌های گردوغبار تهدیدی جدی برای سلامت اکوسیستم‌ها و ساکنان این مناطق محسوب می‌شوند (Faghihinia and Afzali, 2013; Tahbaz, 2016; Sahebzadeh et al., 2019) و خسارت‌های جبران‌ناپذیری به زیرساخت‌ها وارد می‌کنند. (Miri et al., 2009) طوفان‌های گردوغبار یکی از دلایل اصلی انتشار ذرات معلق با قطر آئروئینامیکی کمتر از ۱۰ میکرومتر (PM_{10}) در هوای مناطق خشک، به‌ویژه استان‌های بیابانی ایران هستند. افزایش غلظت این ذرات در هوای مناطق مختلف اثرات زیست‌محیطی نامطلوبی به همراه دارد (Modarres et al, 2018). پژوهش‌های متعدد رابطه پیچیده‌ای بین طوفان‌های شن، گردوغبار و تغییرات آب و هوایی را نشان می‌دهند که شامل عوامل مختلفی از جمله گرمایش جهانی و تخریب جنگل‌ها است (Daryanoosh et al, 2018; Gautam et al, 2018). شناسایی عوامل تأثیرگذار بر تغییرات در غلظت ذرات معلق می‌تواند گامی مؤثر در کاهش اثرات منفی بر محیط‌زیست و سلامت انسان‌ها باشد (Ashpole & Washington, 2013).

سطح فعالیت طوفان‌های گردوغبار معمولاً بر اساس معیارهای مختلفی ارزیابی می‌شود، از جمله غلظت گردوغبار (Shao, 2003)، فراوانی روزهای گردوغبار (Ekhtesasi & Sepehr, 2009) شاخص عمق نوری آئروسول‌ها (Butt et al, 2017) و شاخص طوفان گردوغبار (O'Loingsigh et al, 2014) ارزیابی شده است. یکی از داده‌های کلیدی در مدل‌های پیش‌بینی غلظت $PM_{2.5}$ و PM_{10} ، شاخص (Aerosol Optical Depth) AOD است (Clarke et al, 2001; Holben et al, 2001). AOD نمایانگر میزان توزیع ذرات معلق در جو از سطح زمین تا ارتفاعات بالاتر است و میزان تضعیف تابش ورودی به جو به دلیل جذب و پراکنش ذرات معلق را اندازه‌گیری می‌کند. معمولاً این شاخص با استفاده از داده‌های ماهواره‌ای محاسبه می‌شود. مقادیر AOD بین ۰/۱ تا ۱ متغیر است؛ به‌طوری که در شرایط آسمان صاف، مقدار آن ۰/۱ می‌رسد و با افزایش غلظت هواویزها، AOD به سمت ۱ نزدیک‌تر می‌شود (حسینی تابش و همکاران، ۱۴۰۰). همچنین، با توجه به نقطه‌ای بودن اطلاعات ایستگاه‌های زمینی، استفاده از ترکیب مشاهدات ماهواره‌ای با مدل‌های زمینی می‌تواند به‌طور کارآمدی به تعیین شاخص‌های کیفیت هوا با هزینه کم کمک کند. در حوزه مطالعات هواشناسی، پیش‌بینی غلظت PM_{10} با استفاده از تصاویر ماهواره‌ای به‌طور فزاینده‌ای مورد توجه قرار گرفته است. تحقیقات انجام‌شده در نقاط مختلف جهان نشان داده‌اند که عمق نوری آئروسول‌ها (AOD) می‌تواند به‌عنوان یک نشانگر معتبر برای تخمین غلظت‌های $PM_{2.5}$ و PM_{10} عمل کند. در این زمینه، همبستگی قوی بین AOD و غلظت‌های مذکور وجود دارد که ضریب تبیین آن بین ۰/۴ تا ۰/۹ و RMSE کمتر از ۲۶/۲۲ و ۷۱/۷۵ میکروگرم بر متر مکعب گزارش شده است. با این حال، این همبستگی در مقیاس جهانی ضعیف است و بنابراین کاربرد آن در سطح جهانی محدود می‌باشد (حسینی تابش و همکاران، ۱۴۰۰).

استفاده از روش‌های یادگیری ماشین در پیش‌بینی غلظت PM_{10} به‌عنوان یک راهکار کارآمد برای مواجهه با چالش‌هایی نظیر عدم دقت در پیش‌بینی‌های سنتی، پیچیدگی‌های متغیرهای تأثیرگذار و تغییرات ناگهانی در شرایط محیطی مطرح شده است. این روش‌ها به پژوهشگران این امکان را می‌دهند که به‌طور خودکار متغیرهای ورودی مرتبط را شناسایی کرده و یک ساختار مدل بهینه را توسعه دهند.

مدل های یادگیری ماشین برای استخراج روابط یا الگوها بین یک مجموعه متغیر و یک عامل هدف مفید هستند و می توانند به شناسایی الگوهای پنهان در داده ها کمک کنند (Olden et al. 2008; Naghibi et al. 2016). با کاهش خطای پیش بینی و افزایش دقت نتایج، این روش ها می توانند به تصمیم گیری های بهتری در زمینه مدیریت کیفیت هوا و سلامت عمومی منجر شوند. این روش ها به ویژه در مناطقی که با چالش های زیست محیطی نظیر آلودگی شدید و تغییرات اقلیمی مواجه اند، بسیار کارآمد بوده و می توانند به بهبود سیاست های مدیریتی و پیش بینی های بلندمدت کمک کنند. (Kumar et al, 2021)

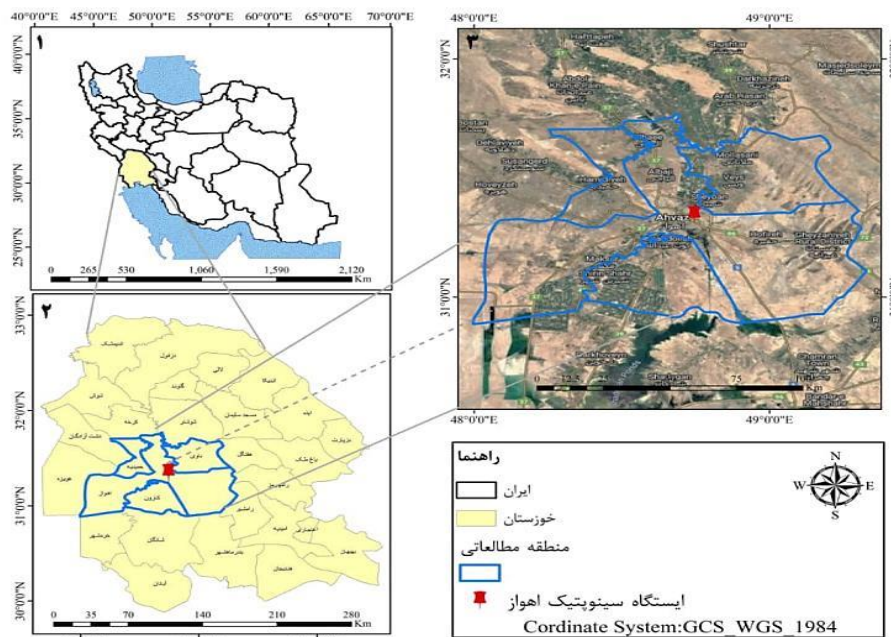
Thomas Plocoste and Sylvio Laventure (2023) هدف این مطالعه پیش بینی غلظت های PM_{10} با استفاده از شش مدل یادگیری ماشین (ML) بوده است: رگرسیون بردار پشتیبانی (SVR)، رگرسیون نزدیک ترین همسایه (kNN)، رگرسیون جنگل تصادفی (RFR)، رگرسیون تقویت تدریجی (GBR)، رگرسیون توفیدی (TR) و رگرسیون ریح بیزین (BRR). به طور کلی، نتایج نشان داد که مدل GBR بهترین عملکرد را با استفاده از سه متغیر ورودی (دما، میزان بارش روزانه و PM_{10}) ارائه داده است ($R^2 = 0.6132$, $MAE = 6.8479$, $RMSE = 10.4400$) و تمامی این نتایج مربوط به ویژگی غلظت های PM_{10} در منطقه کارائیب بوده است. در مطالعات دیگری، کاویانی راد و همکاران (۲۰۲۲) تأثیر تعامل بین آلاینده های هوا و پارامترهای محیطی را در سه شهر ایران با استفاده از تکنیک های یادگیری ماشین مورد بررسی و تحلیل قرار دادند. آن ها گزارش کردند که با وجود رابطه معنی دار بین آلاینده های هوا و عوامل اقلیمی و گیاهی، مدل تدوین شده دقت پایینی در پیش بینی داشته است. نتایج ضریب تبیین برای آلاینده ها به صورت زیر است: $R^2_{PM_{10}} = 0.27$, $R^2_{NO_2} = 0.46$, $R^2_{SO_2} = 0.41$, $R^2_{O_3} = 0.52$ و $R^2_{CO} = 0.38$. حسینی تابش و همکاران (۱۴۰۰) به ارزیابی داده های سنجنده مودیس (MODIS) در پایش غلظت آلاینده های PM_{10} و $PM_{2.5}$ با تأکید بر متغیرهای هواشناسی پرداختند. در این مطالعه، از داده های شش ایستگاه هواشناسی و آلودگی سنجی زمینی استفاده شد و مدل های خطی و غیرخطی برای برآورد غلظت هواویزها ارائه گردید. نتایج این پژوهش نشان داد که مدل رگرسیون خطی که شامل متغیرهای عمق نوری هواویزها، بارش ۲۴ ساعته، میانگین فشار بخار آب و ساعت آفتابی است، در مقیاس کل شهر تهران با ضریب تبیین $R^2 = 0.75$ و $RMSE$ برابر با $347/3 \mu g/m^3$ مناسب ترین مدل است. در این مدل، غلظت $PM_{2.5}$ با ساعت آفتابی رابطه معکوس و با سایر متغیرها رابطه مستقیم داشت. این محققان همچنین گزارش کردند که استفاده از متغیرهای هواشناسی و توجه به پدیده های جوی موجب بهبود عملکرد داده های سنجنده مودیس در برآورد غلظت آلاینده $PM_{2.5}$ می شود و مدل ارائه شده می تواند مکمل مناسبی برای ایستگاه های زمینی پایش آلودگی هوا باشد و نواقص آن ها را تا حد زیادی برطرف سازد. (Bozdogan et al. (2020) به بررسی غلظت ذرات PM_{10} با در نظر گرفتن مهم ترین پارامترهای آلودگی هوا شامل ذرات معلق (PM)، دی اکسید گوگرد (SO_2)، منواکسید کربن (CO)، دی اکسید کربن (CO_2)، اوزون (O_3)، اکسیدهای نیتروژن (NO_x) و هیدروکربن ها (HC) پرداختند. داده ها از ۷ ایستگاه در استان آنکارا در ترکیه جمع آوری و با استفاده از الگوریتم های یادگیری ماشین شامل $LASSO$ ، SVR ، RF ، kNN و $XGBoost$ تحلیل شدند. در این مطالعه، غلظت ذرات PM_{10} و پارامترهای هواشناسی در سال های ۲۰۰۹ تا ۲۰۱۷ از ۶ ایستگاه در آنکارا به عنوان ورودی مورد استفاده قرار گرفت و غلظت ذرات PM_{10} در ایستگاه هفتم برای سال ۲۰۱۸ پیش بینی شد. نتایج نشان داد که الگوریتم ANN بهترین عملکرد را با R^2 برابر با ۰/۵۸، $RMSE$ برابر با ۲۰/۸ و MAE برابر با ۱۴/۴ ارائه داده است. مسعودی و همکاران (۲۰۱۸) به ارزیابی کیفیت هوا در شهر اهواز، واقع در جنوب ایران، با استفاده از داده های مربوط به ذرات معلق (PM_{10}) پرداختند. در این مطالعه، اندازه گیری ها در دو مکان مختلف انجام شد و میانگین غلظت از سال ۲۰۰۹ تا ۲۰۱۰ برای هر ۲۴ ساعت به طور ماهانه و فصلی محاسبه گردید. نتایج نشان داد که بیشترین غلظت PM_{10} در ساعات صبح و کمترین غلظت آن در ساعات بعدازظهر مشاهده شد. همچنین، بیشترین غلظت ماهانه PM_{10} در ماه جولای و کمترین آن در ژانویه گزارش گردید، در حالی که بیشترین غلظت فصلی نیز مربوط به تابستان بود. محمودی سراب و همکاران (۱۳۹۷) رابطه بین متغیرهای آب و هوایی شامل دمای هوا (حداکثر، متوسط و حداقل)، رطوبت نسبی (حداکثر، متوسط و حداقل)، بارندگی روزانه، دید افقی، جهت و سرعت باد با داده های متغیر آلودگی هوا (PM_{10}) طی دوره آماری چهار ساله (۱۳۸۷ تا ۱۳۹۰) بررسی کردند. نتایج این مطالعه با استفاده از روابط همبستگی و برآورد PM_{10} با مدل آماری جنگل تصادفی نشان داد که متغیرهای دید افقی و دمای حداقل به ترتیب با ضریب همبستگی -0.376 و $+0.349$ بیشترین همبستگی را با PM_{10} دارند. بارندگی نیز کمترین همبستگی (-0.077) را نشان داد. بر اساس نتایج مدل رگرسیون جنگل تصادفی، متغیر دید افقی به عنوان مهم ترین عامل تأثیرگذار در برآورد میزان PM_{10} و متغیر دمای حداقل در رتبه بعدی گزارش شد. این محققان همچنین ضریب تبیین (R^2) برابر با ۰/۴۷ در سطح معنی داری ۹۹ درصد به دست آوردند و نتیجه گیری کردند که می توان از داده های دید افقی و دمای حداقل برای پیش بینی میزان PM_{10} استفاده کرد و مدل رگرسیون جنگل تصادفی نتایج مناسبی را در این زمینه ارائه داد.

برتری این پژوهش در انتخاب بهینه‌ترین ترکیب از متغیرهای ورودی با هدف ارائه مدلی محلی با نتایج بهبودیافته نسبت به مطالعات گذشته در راستای سنجش و ارزیابی عملکرد بهترین مدل برای پیش‌بینی غلظت PM_{10} می‌باشد. هدف اصلی این مطالعه بررسی میزان غلظت ذرات معلق PM_{10} با استفاده از ترکیب PM_{10} با پارامترهای ورودی متفاوت شامل: (۱) شاخص AOD (۲) پارامترهای هواشناسی (۳) ترکیبی از شاخص AOD و پارامترهای هواشناسی در شهر اهواز بوده است. در پژوهش حاضر، نمونه‌ها به صورت مکرر توسط روش‌های پایه‌ای رگرسیون مانند، رگرسیون بردار پشتیبان (SVR)، رگرسیون درخت تصمیم (DTR)، رگرسیون جنگل تصادفی (RFR)، رگرسیون افزایشی گرادیان (GBR)، شبکه عصبی مصنوعی (ANN) و روش‌های یکپارچه شامل الگوریتم AdaBoost (Ada) آموزش دیده شدند (..). (2016; Li et al, 2022). نتایج الگوریتم‌های یادگیری ماشین با استفاده از شاخص‌های آماری مقایسه شده، توانایی آن‌ها برای پیش‌بینی غلظت PM_{10} ارزیابی شده است.

مواد و روشها

منطقه مورد مطالعه

شهر اهواز، مرکز استان خوزستان، بزرگ‌ترین شهر جنوب غربی ایران است که در عرض جغرافیایی ۳۱ درجه و ۱۹ دقیقه شمالی و طول جغرافیایی ۴۸ درجه و ۴۰ دقیقه شرقی واقع شده و ارتفاع آن حدوداً ۲۰ متر بالاتر از میانگین سطح دریا می‌باشد (شکل ۱). میزان بارندگی سالانه اهواز حدود ۲۳۰ میلی‌متر است. این شهر دارای آب و هوای خشک و همواره یکی از گرم‌ترین شهرهای کره زمین در طول تابستان است. بر اساس مطالعاتی که توسط اداره کل زمین‌شناسی و اکتشافات معدنی انجام شده است، ۹ درصد از مساحت دشت خوزستان که معادل ۳۴۹۲۵۴ هکتار است، منشأهای تولید ریزگرد در استان خوزستان هستند. از این میان، ناحیه جنوب و جنوب شرق اهواز با بیشترین مساحت از بین کانون‌های منشأ ریزگرد در استان خوزستان شناخته شده‌اند (ازدری، ۱۳۹۶). بر اساس گزارش‌های سازمان بهداشت جهانی، میزان سالانه آلودگی در شهر اهواز ۳۷۲ میکروگرم در هر مترمکعب است. شهر اهواز با وجود کارخانه‌های بزرگ صنعتی، تأسیسات اداری و به خصوص خشکسالی‌های اخیر، یکی از مهم‌ترین شهرهای آلوده ایران و به عنوان آلوده‌ترین شهر دنیا، مقام اول را بین ۱۱۰۰ شهر کسب کرده است (Sadeghi & Khaksar, 2015).

شکل ۱. موقعیت جغرافیایی منطقه مورد مطالعه

داده‌های مورد استفاده

در این تحقیق، از پارامترهای هواشناسی شامل حداقل دید افقی، ماکزیمم و مینیمم سرعت باد، دما (ماکزیمم، مینیمم و میانگین)، فشار میانگین، رطوبت (مینیمم و میانگین روزانه)، ساعت آفتابی، تابش ۲۴ ساعته، تبخیر، میانگین رطوبت نسبی در (ساعت ۳ گرینویچ، ساعت ۹ گرینویچ، ساعت ۱۵ گرینویچ) ماکزیمم فشار تراز ایستگاه، مینیمم فشار سطح ایستگاه، میانگین فشار بخار، عمق نوری آتروسول (AOD) و میزان غلظت ذرات کوچکتر از ۱۰ میکرومتر (PM₁₀) مربوط به آمار بلندمدت (۲۰۱۴-۲۰۰۸) ایستگاه هواشناسی مربوط به فرودگاه اهواز و اداره محیط‌زیست استفاده شده است. شاخص عمق نوری آتروسول (AOD) محصول روزانه باند ۴۷۶ نانومتر سنجنده مودیس در محیط پلتفرم گوگل ارث انجین مربوط به محدوده ایستگاه سینوپتیک فرودگاه شهر اهواز با مشخصات 'MODIS/006/MCD19A2_GRANULES' جهت تخمین میزان ذرات کوچکتر از ۱۰ میکرومتر (PM₁₀) استفاده شده است (2020 Cao et al., 2015; Asl et al., 2019; Bozdog et al.,). مجموعه داده‌های اخذ شده در این پژوهش مربوط به ۲۷۷ نمونه است که به صورت روزانه از سال‌های ۲۰۰۸ تا ۲۰۱۴ میلادی جمع‌آوری شده‌اند. این داده‌ها از سال ۱۹۹۴ تاکنون موجود بوده‌اند؛ اما از آنجا که داده‌های محیط‌زیست و هواشناسی در بازه سال‌های ۲۰۰۸ تا ۲۰۱۴ هم‌پوشانی زمانی داشتند، این دوره مورد بررسی قرار گرفت. روزهایی که نقص آماری داشتند در محاسبات در نظر گرفته نشده‌اند.

روش پژوهش

در این پژوهش، با استفاده از زبان برنامه‌نویسی Python، مدل‌هایی برای تخمین میزان غلظت ذرات معلق در هوا با استفاده از الگوریتم‌های یادگیری ماشین مختلف توسعه داده شد. در شکل ۲، فرایند پژوهش نشان داده شده است. برای توسعه مدل‌های مختلف، مجموعه داده‌ها به دو گروه تقسیم شدند: گروه آموزش، برای آموزش مدل‌ها و مجموعه داده‌های آزمون، جهت ارزیابی عملکرد، در نسبت ۷۰-۳۰. به دلیل متفاوت بودن محدوده‌ها و واحدهای متغیرهای اولیه، پارامترهای ورودی استاندارد شده‌اند تا یک توزیع نرمال معمولی را بازتاب دهند. در این راستا، تابع 'Standard Scaler' از کتابخانه scikit-learn استفاده شد. این تابع مدل را تغییر داده تا اطمینان حاصل شود که میانگین در مرکز صفر و انحراف معیار به یک تنظیم شده باشد. این فرایند تمام ویژگی‌ها را به یک مقیاس متناسب تبدیل می‌کند و همگرایی را در طول مرحله آموزش بهبود می‌بخشد. جهت استاندارد کردن داده‌ها، از Z-Score رابطه (۱) استفاده شد.

رابطه (۱)

$$z = (x - \mu) / \sigma$$

که در آن، Z: مقادیر استاندارد شده داده‌ها، X: ماتریس داده‌های ورودی، μ : میانگین داده‌ها، σ : واریانس برای هر متغیر است (Jolliffe, 2002). پیش‌بینی عملکرد یادگیری ماشین با استفاده از شاخص‌های آماری دقت و صحت شامل ضریب همبستگی (R)، ضریب تبیین (R²)، خطای مطلق میانگین (MAE) و ریشه میانگین مربعات خطا (RMSE) و شاخص توافق (IOA) ارزیابی شد. ضرایب R² و IOA به ترتیب نشان‌دهنده میزان رابطه خطی بین مقادیر مشاهده شده و پیش‌بینی شده و درجه تقارب میان این دو مجموعه داده هستند. R² نمایانگر نسبت واریانس مدل که به درستی توضیح داده شده است و IOA (Index of Agreement) معیاری است برای ارزیابی دقت پیش‌بینی‌ها نسبت به مقادیر واقعی. عملکرد مدل زمانی معنی‌دار تلقی می‌شود که مقادیر IOA و R² نزدیک به ۱ باشند؛ این به معنای آن است که پیش‌بینی‌ها به خوبی با مشاهدات واقعی مطابقت دارند. مقادیر نزدیک به صفر نشان‌دهنده عملکرد ضعیف مدل و عدم تطابق با داده‌های واقعی است، بنابراین تجزیه و تحلیل دقیق این ضرایب می‌تواند به بهبود مدل‌های پیش‌بینی کمک کند. ضرایب MAE و RMSE برای اندازه‌گیری خطاهای پیش‌بینی مدل استفاده شده‌اند که در شرایط بهینه نزدیک به صفر هستند. پارامترهای ذکر شده با استفاده از فرمول‌های زیر محاسبه شدند. (UI-Saufie et al., 2011. Willmott et al., 2012. Fu et al., 2015)

رابطه (۲)

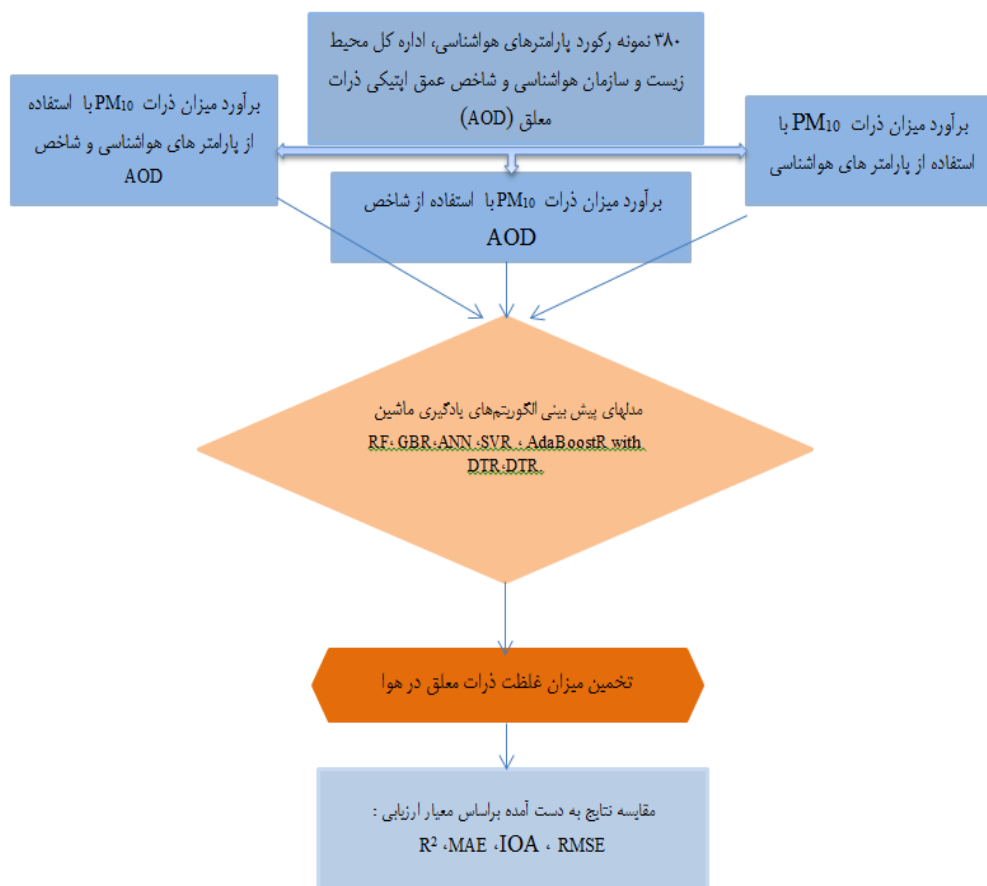
$$MAE = \frac{1}{n} \sum_{i=1}^n |\hat{y}_i - y_i|$$

رابطه (۳)

$$R^2 = 1 - \frac{\sum_{i=1}^n (\hat{y}_i - y_i)^2}{\sum_{i=1}^n (y_i - \bar{y})^2} \quad \text{رابطه (۴)}$$

$$IOA = 1 - \frac{\sum_{i=1}^n (\hat{y}_i - y_i)^2}{\sum_{i=1}^n (|\hat{y}_i - \bar{y}| + |y_i - \bar{y}|)^2} \quad \text{رابطه (۵)}$$

که در آن، " y_i " به مقدار واقعی PM_{10} و " \hat{y}_i " مقدار PM_{10} پیش‌بینی شده برای مشاهده نام است که از مدل به دست آمده است، \bar{y} میانگین مقدار واقعی و n تعداد نمونه‌ها است. (Ul-Saufie et al., 2011. Willmott et al., 2012. Fu et al., 2015)

شکل ۲. فلوجارت فرآیند اجرای طرح پژوهش

الگوریتم‌های یادگیری ماشین

چندین تکنیک پیش‌بینی یادگیری ماشین برای سری‌های زمانی وجود دارد. در این مطالعه، شش روش قوی استفاده شد: رگرسیون بردار پشتیبان (SVR)، رگرسیون درخت تصمیم (DTR)، رگرسیون جنگل تصادفی (RFR)، رگرسیون افزایشی گرادیان (GBR)، شبکه‌های عصبی مصنوعی (ANN) و ترکیب رگرسیون درخت تصمیم با AdaBoostRegressor تمام این روش‌ها در کتابخانه scikit-learn در زبان پایتون توسعه داده شده‌اند.

رگرسیون افزایشی گرادیان (GBR)

ماشین‌های یادگیری گرادیانی یک خانواده از تکنیک‌های قدرتمند یادگیری ماشین هستند که نتایج خوبی را در یک طیف وسیعی از برنامه‌های عملی نشان داده‌اند. روش Boosting یک روش است که چندین مدل پایه را ترکیب می‌کند تا یک خوشه ایجاد کند که عملکرد آن ممکن است به طرز قابل توجهی بهتر از هر مدل پایه دیگری باشد. به این منظور، مدل GBR مراحل را با استفاده از چندین درخت تصمیم با عملکرد ضعیف ساخته و آن‌ها را ترکیب می‌کند تا یک مدل پراکارایی به وجود آید. برای هر مرحله، GBR معادله زیر را حل

می کند (Keprate and Ratnayake, 2017).

$$f_m(x) = f_{m-1}(x) + v_m h_m(x)$$

رابطه (۶)

در اینجا $f_{m-1}(x)$ پیش بینی قبلی است، v_m نرخ یادگیری است که اثر هر درخت قبلی را بر درخت بعدی کاهش می دهد (معمولاً $0 < v_m < 1$) h_m تابعی است که بر پایه باقیمانده هایی که از یک تابع خطا ساخته شده اند، ایجاد می شود.

رگرسیون بردار پشتیبان (SVR)

SVR یک الگوریتم یادگیری ماشین مبتنی بر بردار پشتیبان برای مسائل رگرسیون است. هدف آن کاهش خطا با تعیین هایپرپلین و کمینه کردن فاصله بین مقادیر پیش بینی شده و مشاهده شده است که با حل معادله زیر انجام می شود (Singh et al, 2020). پارامترهای اصلی SVR شامل C و γ هستند که با تابع هسته ارتباط دارند. ابتدا، C با کمینه کردن معادله رگرسیون زیر تعیین می شود.

$$\frac{1}{2} \|w\|^2 + C \sum_{i=1}^N \epsilon_i + \epsilon_i^* \rightarrow \min$$

رابطه (۷)

در اینجا w مجموع وزن هایی است که این مدل را تنظیم می کند، و C پارامتر ثابت برای تعریف ($C > 0$) است که تعیین کننده تعادل بین هایپرپلین و خطای تخمین است.

رگرسیون جنگل تصادفی (RFR)

الگوریتم RF که توسط بریمن توسعه یافت (Breiman et al, 2001) یکی از روش های پر کاربرد یادگیری ماشین برای ساخت مدل های پیش بینی است. رگرسیون جنگل تصادفی شامل محاسبه میانگین پیش بینی های به دست آمده با در نظر گرفتن تمام پیش بینی های حاصل از درخت های تصمیم است. همچنین، طبقه بندی جنگل تصادفی بر اساس روش بسته بندی انجام می شود، اما تخمین نهایی با انتخاب متداول ترین دسته پاسخ به جای استفاده از همه نتایج به دست آمده انجام می گیرد (Ghunimat et al, 2023).

درخت های تصمیم ایجاد شده توسط طبقه بندی جنگل تصادفی با استفاده از ناخالصی جینی (Gini Impurity) آموزش داده می شوند. این ناخالصی برای شکافتن شاخه ها و انتخاب گره هایی که عدم قطعیت در درخت های تصمیم را کاهش می دهند، مورد استفاده قرار می گیرد. بنابراین، بهترین تقسیم با به حداقل رساندن ناخالصی جینی هنگام تقسیم هر گره انتخاب می شود. ناخالصی جینی یک گره n به عنوان فرمول زیر تعریف می شود.

$$I_G(n) = 1 - \sum P_i^2$$

رابطه (۸)

که P_i احتمال مربوط به کلاس i در یک گره معین است. مقدار کم ناخالصی جینی به این معنی است که گره ها خالص هستند و احتمال اشتباه در طبقه بندی نمونه ها وجود ندارد. (Chai, 2023)

رگرسیون درخت تصمیم (DTR)

درخت تصمیم (DTR) یک تکنیک یادگیری ماشین قابل تنظیم و قابل فهم برای کاربردهای طبقه بندی و رگرسیون است. این درخت با پیش بینی در برگ های خود، داده ها را به صورت بازگشتی بر اساس مقادیر ویژگی ها تقسیم می کند. مجموعه داده کامل در گره ریشه قرار دارد، زمانی که فرآیند شروع می شود. سپس بهترین ویژگی برای تقسیم داده ها انتخاب می شود، تا اطلاعات را بیشینه کند. تقسیم از طریق بازگشتی انجام می شود تا مجموعه ای از شرایط توقف برآورده شود. پیش بینی در هر گره برگ، کلاس بیشترین (برای طبقه بندی) یا میانگین مقدار هدف (برای رگرسیون) است. سادگی و قابل فهم درخت تصمیم، آن را یک انتخاب محبوب در حوزه های مختلف می کند. پیش بینی ها بر اساس مجموعه ای از قوانین if-else که در طول ساخت درخت تعیین شده اند، استوار می باشد (Li et al, 2022; Feng et al, 2022). رگرسیون به دنبال پیش بینی یک مقدار پیوسته برای یک مجموعه داده با بررسی یک نمونه آموزشی از داده ها است (Ren et al, 2016):

$$O = f(x, \theta), O \in R$$

رابطه (۹)

که در آن، x مشاهده جدید، O خروجی، $f(\cdot)$ تابع رگرسیون و θ مجموعه پارامترهای تابع رگرسیون است. درخت تصمیم (DT) برای رگرسیون مشابه درخت های طبقه بندی است با این تفاوت که در برگ ها مقادیر یا مدل های تکه ای وجود دارد و نه برچسب های کلاس. این مقادیر می توانند نتیجه هر آزمایش یا نتیجه هر عملی باشند.

تکنیک یادگیری شناخته شده (AdaBoost)

تکنیک یادگیری شناخته شده به نام AdaBoost، یا افزایش تطبیقی، چندین یادگیرنده ضعیف مانند درختان تصمیم را به یک مدل پیش‌بینی قدرتمند ترکیب می‌کند. الگوریتم با افزایش برچسب وزن نقاط داده اشتباه دسته‌بندی شده در هر دور به صورت تکراری عمل می‌کند، و باعث تولید یادگیرندگان ضعیف جدیدی می‌شود که بر روی نمونه‌های قبلاً اشتباه دسته‌بندی شده تمرکز می‌کنند. سپس بر اساس دقت آن‌ها در انجام پیش‌بینی‌ها، به هر یادگیرنده ضعیف وزنی اختصاص داده می‌شود. در گروه نهایی، پیش‌بینی‌های تمام یادگیرنده‌های ضعیف ترکیب می‌شوند و دسته‌بندی‌های دقیق‌تر در پیش‌بینی نهایی نقش بیشتری دارند. AdaBoost در کنترل مجموعه داده‌های پیچیده و دستیابی به دقت بالا مؤثر است، به ویژه در شرایطی کارآمد است که یادگیرنده‌های ضعیف فردی به خوبی عمل نکنند. به طور کلی، AdaBoost یک انتخاب محبوب برای وظایف طبقه‌بندی است و انعطاف‌پذیری و توانایی بهبود عملکرد یادگیرندگان ضعیف آن را به یک اضافه‌کردن ارزشمند به جعبه ابزارهای روش‌های توامان می‌کند (Feng et al, 2020; DeRousseau et al, 2019).

این روش (Oyewola et al, 2021) با برازش یک رگرسور به مجموعه داده اولیه آغاز می‌شود. سپس نسخه‌های اضافی از رگرسور را به همان مجموعه داده برازش می‌کند. تنها استثنا این است که وزن‌های نمونه‌ها بر اساس خطای آخرین پیش‌بینی تغییر می‌کند. فرض کنید یک مجموعه داده $S = (x_1, y_1), \dots, (x_n, y_n)$ که از یک سری زمانی استخراج شده است. این مجموعه داده شامل n جفت مشاهدات است و هر مشاهده وزنی به نام w_i دارد. احتمال اینکه یک مشاهده در مجموعه آموزش در تکرار k گنجانده شود، برای هر مشاهده i بر اساس وزنی که به آن داده شده، تعیین می‌شود. سپس مجموع وزنی احتمالات برای محاسبه میانگین ضرر (l_k) مدل k بر روی تمام مشاهدات i استفاده می‌شود. فرمول‌های ریاضی میانگین ضرر (l_k) و احتمال p^k در روابط (۱۰) تا (۱۲) نشان داده شده است.

$$p_k = \frac{w_i}{\sum w_i} \quad \text{رابطه ۱۰}$$

$$l_k = \sum_{i=1}^n l_k p_k \quad \text{رابطه ۱۱}$$

$$w_i^{k+1} = w_i^k \beta_k (1 - l_k) \quad \text{رابطه ۱۲}$$

شبکه عصبی مصنوعی (ANN)

Artificial Neural Networks یا ANNs، یک دسته از الگوریتم‌های یادگیری ماشین (یا به دقت یادگیری عمیق) هستند. شبکه‌های عصبی معمولاً در زبان برنامه‌نویسی پایتون برای پیاده‌سازی آن‌ها از کتابخانه Tensorflow استفاده می‌شود. نحوه عملکرد آن به این صورت است که در وسط یک ورودی و یک خروجی ANN، لایه‌های پنهانی وجود دارد که داده‌های اطلاعات را پردازش می‌کنند و نتیجه را به لایه بعدی ارسال می‌کنند، و هر لایه به لایه بعدی، تا رسیدن به لایه نهایی که همان خروجی است ادامه پیدا می‌کند. در واقع می‌توان آنها را به عنوان یک لایه خوشه بندی و طبقه بندی در بالای داده‌هایی که ذخیره و مدیریت می‌شوند در نظر گرفت. شبکه‌های عصبی به گروه بندی داده‌های بدون برچسب بر اساس شباهت‌های میان ورودی‌های نمونه کمک می‌کنند، زمانی که یک مجموعه داده برچسب‌دار برای آموزش دارند داده‌ها را طبقه بندی می‌کنند. این گره‌ها معمولاً در یک سیستم کاملاً متصل از سه یا چند لایه، یعنی لایه ورودی، لایه (های پنهان) و لایه خروجی روی هم قرار می‌گیرند. این نوع معماری شامل تعداد لایه‌های مخفی، تعداد گره‌ها در هر لایه و تابع فعال‌سازی مرتبط با هر گره است. (Gardner, M. and Dorling, S, 1998)

لایه‌های ورودی شبکه‌های عصبی مصنوعی (ANN) با وزن‌های مربوطه و خروجی به صورت ریاضی، به شکل زیر نمایش داده شده است:

$$\sum = (y_1 \times w_1) + (y_2 \times w_2) + \dots + (y_n \times w_n) \quad \text{رابطه ۱۳}$$

جایی که w_i وزن‌های تخصیص یافته هستند. مقادیر وزن‌ها نقش حیاتی در خروجی ایفا می‌کنند. بردارهای سطری برای ورودی به صورت $y = [y_1, y_2, \dots, y_n]$ و $w = [w_1, w_2, \dots, w_n]$ نمایش داده می‌شوند و ضرب نقطه‌ای آن‌ها به صورت زیر نمایش داده می‌شود:

$$y \cdot w = (y_1 \times w_1) + (y_2 \times w_2) + \dots + (y_n \times w_n) \quad \text{رابطه ۱۴}$$

ضرب نهایی نقطه‌ای به صورت زیر نمایش داده می‌شود:

$$\sum = y \cdot w \quad \text{رابطه ۱۵}$$

با اضافه کردن بایاس c به مجموع ضرب نقطه‌ای، مقدار p به دست می‌آید و معادله به صورت زیر نوشته می‌شود:

$$p = y \cdot w + c \quad \text{رابطه ۱۶}$$

مقدار p می‌تواند به تابع فعال‌سازی منتقل شود؛ در اینجا ما تابع فعال‌سازی سیگموئید را پیاده‌سازی می‌کنیم:

$$\bar{x} = \sigma(p) = \frac{1}{1 + e^{-p}} \quad \text{رابطه ۱۷}$$

که در آن σ تابع فعال‌سازی و مقدار پیش‌بینی شده \bar{x} ارزش خروجی است. (Mustaqeem et al, 2023)

نتایج و بحث

پس از جمع‌آوری داده‌ها و حذف نواقص مربوط به پارامترهای اقلیمی، شاخص (AOD) و غلظت ذرات کوچکتر از 10 میکرومتر (PM_{10}) مجموع داده‌های به‌کاربرده‌شده در این تحقیق 277 نمونه در نظر گرفته شد. نتایج آمار توصیفی پارامترهای اقلیمی، عمق نوری آتروسول (AOD) و میزان غلظت ذرات کوچکتر از 10 میکرومتر (PM_{10}) مربوط به آمار بلندمدت ($2014-2008$) ایستگاه هواشناسی مربوط به فرودگاه اهواز و اداره محیط‌زیست در جدول (۱) نشان داده شده است. اطلاعات مربوط به غلظت آلاینده‌ها نیز از اداره محیط‌زیست شهرستان اهواز به‌طور روزانه و ساعتی دریافت شد. نتایج مربوط به بررسی توصیفی داده‌ها در شهرستان اهواز و برای محدوده زمانی تعریف‌شده نشان داد که حداقل، حداکثر و میانگین میزان ذرات PM_{10} به ترتیب برابر با $33/71$ ، $1491/67$ و $186/3$ میکروگرم بر مترمکعب بوده است. طبق استاندارد سازمان حفاظت محیط زیست ایران، میزان غلظت حد استاندارد ذرات (PM_{10}) 150 میکروگرم بر مترمکعب گزارش شده است. همچنین، حداقل، حداکثر و میانگین میزان شاخص (AOD) به ترتیب برابر با $0/3$ ، 4 و $0/29$ بوده است (جدول ۱). محدوده شاخص AOD بین (5 تا $-0/05$) می‌باشد. با افزایش غلظت ذرات گرد و غبار و PM شاخص AOD افزایش می‌یابد (Lanzaco et al., 2016).

جدول ۱. آماره توصیفی داده‌های پژوهش

نام متغیر	واحد	تعداد داده	حداقل آماره	حداکثر آماره	میانگین آماره	انحراف معیار	چولگی	کشیدگی
حداقل دید افقی (vmin)	m	277	100	10000	6046/6	2908/2	-0/2	-1/0
ماکزیمم سرعت باد (ff_max)	m/s	277	0	11	3/7	1/7	0/8	2/1
دمای ماکزیمم (tmax)	°C	277	10/6	44/2	29/2	8/3	0/3	-1/3
دمای مینیمم (tmin)	°C	277	-0/60	27	15/4	6/2	-0/2	-0/9
دمای میانگین (tm)	°C	277	5	34/2	21/8	7/2	-0/4	-1/2
فشار میانگین سطح ایستگاه (p0m)	hPa	277	1001/9	1023/8	1012/3	4/8	-0/2	-0/7
میانگین ابرناکی روزانه (nm)	-	277	0	5/5	0/9	1/2	1/5	1/5
مینیمم رطوبت نسبی (umin)	%	277	7	70	26/5	13/3	1/0	0/7
میانگین رطوبت نسبی (um)	%	277	14/8	85/8	46/4	16/0	0/2	-0/5
ساعت آفتابی (sshn)	H	277	0	11/2	8/8	1/7	-2/3	7/6
میزان تابش کلی ۲۴ ساعته (radglo24)	j/cm ² /day	277	0	830/3	1480/1	585/3	5/4	66/8
تبخیر (evt)	mm	277	-0/3	16/5	6/0	3/2	-0/7	-0/1
میانگین رطوبت نسبی در ساعت ۳ (hrel_03)	%	277	20	98	64/66	19/14	-0/30	-0/87
میانگین رطوبت نسبی در ساعت ۹ (hrel_09)	%	277	7	93	32/9	15/6	-0/9	0/5
میانگین رطوبت نسبی در ساعت ۱۵ (hrel_15)	%	277	8	86	38/9	17/0	-0/5	-0/2
ماکزیمم فشار سطح ایستگاه (p0max)	hPa	277	1002/7	1025/6	1014/0	4/8	-0/1	-0/6
مینیمم فشار سطح ایستگاه (p0min)	hPa	277	1000/6	1022/5	1010/9	4/8	0/1	-0/7
میانگین فشار بخار (ewsm)	hPa	277	8/9	55/6	29/3	12/6	-0/4	-1/2
عمق نوری آتروسول (AOD)	-	277	0/03	4	0/3	0/3	8/6	102/0
ذرات معلق با قطر کوچکتر از 10 میکرون (PM_{10})	µg/m ³	277	33/7	1491/7	186/3	185/6	4/5	25/0
تعداد داده معتبر		277						

به منظور بررسی ضرورت وجود هریک از متغیرهای مستقل اقلیمی در مدل، آزمون هم‌خطی انجام شد تا مدلی ایجاد شود که عملکرد بهتری با تعداد کمتری از متغیرها داشته باشد. هم‌خطی (Collinearity) به وضعیتی اشاره دارد که در آن یک متغیر توصیفی در رگرسیون چندگانه، رابطه خطی با یک یا چند متغیر دیگر دارد. به عبارت دیگر، می‌توان این متغیر را به عنوان ترکیبی خطی از سایر متغیرها در نظر گرفت. از سوی دیگر، هم‌خطی چندگانه (Multicollinearity) وضعیتی است که در آن چندین متغیر توصیفی دارای رابطه‌های خطی با یکدیگر هستند و می‌توان آنها را به عنوان ترکیب‌های خطی از یکدیگر بیان کرد. متغیرهای مهم با استفاده از عامل تورم واریانس (VIF) و تکران طبق روابط ۱۸ و ۱۹ در نرم‌افزار پایتون انتخاب شدند. بر این اساس متغیرهای با $VIF > 10$ و تکران کمتر از ۰/۱ حذف شدند (Shrestha, 2020). طبق جدول (۲)، هفت متغیر برای اجرای رویکرد مدل‌سازی انتخاب شده که شامل: حداقل دید افقی، بیشینه سرعت باد، میانگین ابرناکی روزانه، ساعت آفتابی، میزان تابش کلی ۲۴ ساعته، شاخص AOD و تبخیر می‌باشند.

$$VIF = \frac{1}{1-r^2} \quad \text{رابطه ۱۸}$$

$$\text{تکران} = \frac{1}{VIF} \quad \text{رابطه ۱۹}$$

که در آن r^2 نشان‌دهنده ضریب تبیین مدل رگرسیونی با متغیرهای مستقل مدل است.

جدول ۲. ضرائب آزمون هم‌خطی

نام متغیر	عامل تورم واریانس (VIF)	تکران	R ²
حداقل دید افقی (vmin)	۱/۷۴۸۸	۰/۵۷۱	۰/۴۲۶۲
ماکزیمم سرعت باد (ff_max)	۱/۶۳۱۷	۰/۶۱۲	۰/۳۸۷۲
دمای ماکزیمم (tmax)	۱۲۷/۰۹۲۷	۰/۰۰۷۸	۰/۹۹۲۱
دمای مینیمم (tmin)	۴۶/۱۱۶۹	۰/۰۲۱۶	۰/۹۷۸۳
دمای میانگین (tm)	۲۹۴/۵۵۳۰	۰/۰۰۳۳	۰/۹۹۶۳
فشار میانگین سطح ایستگاه (p0m)	۴۴۲/۱۸۲۵	۰/۰۰۲۲	۰/۹۹۷۷
میانگین ابرناکی روزانه (nm)	۲/۳۶۱۹	۰/۴۲۳۳	۰/۵۷۶۶
مینیمم رطوبت نسبی (umin)	۲۲/۰۷۱۹	۰/۰۴۵۳	۰/۹۵۴۷
میانگین رطوبت نسبی (um)	۵۸/۲۰۷۹	۰/۰۱۷۱	۰/۹۸۲۸
ساعت آفتابی (sshn)	۴/۸۰۲۶	۰/۲۰۸۲	۰/۷۹۱۸
میزان تابش کلی ۲۴ ساعته (radglo24)	۱/۳۲۱۹	۰/۷۵۶۴	۰/۲۴۳۵
تبخیر (evt)	۳/۵۷۰۱	۰/۲۸۰۰	۰/۷۱۹۹
میانگین رطوبت نسبی در ساعت ۳ (hrel_03)	۱۳/۵۹۳۵	۰/۰۷۳۵	۰/۹۲۶۴
میانگین رطوبت نسبی در ساعت ۹ (hrel_09)	۱۵/۶۶۳۱	۰/۰۶۳۸	۰/۹۳۶۲
میانگین رطوبت نسبی در ساعت ۱۵ (hrel_15)	۱۲/۷۵۳۹	۰/۰۷۸۴	۰/۹۲۱۶
ماکزیمم فشار سطح ایستگاه (p0max)	۱۴۳/۶۰۶۰	۰/۰۰۶۹	۰/۹۹۳۰
مینیمم فشار سطح ایستگاه (p0min)	۱۱۹/۴۰۵۸	۰/۰۸۳	۰/۹۹۱۶
میانگین فشار بخار (ewsm)	۴۹/۰۰۱۲	۰/۰۲۰۴	۰/۹۷۹۶
عمق نوری آتروسول (AOD)	۲/۷۴۸۳	۰/۳۶۳۸	۰/۶۳۶۱

برآورد میزان ذرات PM₁₀ با استفاده از پارامترهای هواشناسی و شاخص AOD

پس از آزمایش‌های گسترده پارامترهای max_depth: حداکثر عمق درخت تصمیم، random_state: برای تکرارپذیری نتایج، tree number: تعداد بهینه درختان، max_features: استفاده از همه ویژگی‌ها، min_samples_split: حداقل نمونه‌ها برای انشعاب، n_iter_no_change: تعداد تکرار بدون بهبود، learning_rate: نرخ یادگیری، kernel: کرنل تابع پایه شعاعی، C: تنظیم پارامتر، epochs: تعداد دوره‌های آموزش، batch_size: اندازه دسته‌های آموزشی، Loss Function: تابع خطای میانگین مربعات، Optimization: الگوریتم بهینه‌سازی، Activation function: تابع فعال‌سازی، برای ۶ الگوریتم مختلف یادگیری ماشینی که بهترین نتایج را ارائه دادند به شرح ذیل بهینه شدند (جدول ۳). بهینه‌سازی هایپرپارامترها در این سناریو و دیگر سناریوها از روش نزول گرادیان (Gradient Descent) استفاده شده است.

در مدل DTR، حداکثر عمق ۵ موجب آموزش سریع مدل و جلوگیری از overfitting می شود. همچنین، استفاده از "best" به عنوان بهترین تقویت کننده برای هر مرحله، امکان پیش بینی های دقیق تری را با تمرکز بر خطاهای پیشین فراهم می کند. مقدار ثابت random_state این امکان را می دهد که نتایج در تکرارهای مختلف قابل بررسی باشند. برای RFR، پارامترها با توجه به تعادل بین زمان پردازش و دقت انتخاب شدند. به این ترتیب، برای بهترین دقت، ۹۰ درخت در جنگل مشخص شد و عمق حداکثر تا زمانی که تمامی برگ ها خالص بودند، تعیین گردید. همچنین، با تعیین random_state به مقدار ۱۳، هر بار که مدل اجرا شود، نتایج مشابهی تولید خواهد شد. پارامتر max_features به تعیین حداکثر تعداد ویژگی هایی که در هر تقسیم از درختان تصمیم استفاده می شود، کمک می کند. مقدار max_features=1.0 به این معنی است که در هر تقسیم، از تمامی ویژگی ها استفاده خواهد شد و با تنظیم min_samples_split به ۲، مدل به تعداد کافی داده برای تقسیم گره ها نیاز دارد و از تقسیم های غیر ضروری جلوگیری می کند. برای Adaboost+DTR، همان پارامترهای DTR به کار رفته است. در GBR نیز به این صورت است که ۹۰ درخت با نرخ یادگیری ۰/۰۵ انتخاب شد تا تأثیر درخت اول در درخت تصمیم کاهش یابد. همچنین، n_iter_no_change به جلوگیری از زمان های طولانی آموزش و همچنین overfitting کمک می کند، به این معنی که اگر دقت متوقف شود، مدل به طور خودکار متوقف می شود. در SVR، از هسته RBF با مقدار C حدود ۱۰ استفاده شد. نهایتاً در ANN، epochs تعداد مراحل آموزش شبکه عصبی را تعیین می کند و batch_size تعداد نمونه هایی است که برای هر بار به روزرسانی وزن ها استفاده می شود. برای محاسبه خطا و به روزرسانی وزن ها، از تابع خطای MSE و برای بهبود وزن ها از الگوریتم بهینه سازی Adam استفاده شد. در ادامه، نتایج پارامترهای ارزیابی الگوریتم های یادگیری ماشین جهت برآورد میزان ذرات PM₁₀ با استفاده از پارامترهای هواشناسی و شاخص AOD، در جدول ۴ ارائه شده است. با توجه به این که در این سناریو، هدف تخمین مقدار ذرات PM₁₀ با در نظر گرفتن داده های AOD در کنار متغیرهای هواشناسی بوده است. شاخص AOD در کنار پارامترهای اقلیمی موجب بهبود عملکرد مدل ها شده است. بهترین نتایج تخمین ذرات PM₁₀ در الگوریتم GBR با بالاترین ضرایب دقت با مقادیر IOA=۰/۹۳، R²=۰/۷۶ و کمترین ضرایب خطای تخمین به ترتیب با مقادیر MAE=۰/۳۱، RMSE=۰/۴۹ برای مجموعه داده های آزمون، نشان دهنده توافق خوب مقادیر تخمین با داده های واقعی و توانایی تعمیم پذیری قابل قبول آن نسبت به سایر مدل ها است. این نکته نشان دهنده اثربخشی ادغام داده های AOD با متغیرهای هواشناسی در بهبود قابلیت های پیش بینی مدل برای غلظت های PM₁₀ می باشد. این نتایج با نتایج تحقیقات You et al., (2016)، Zieger 2011، al (2016)، Hadjimitsis et al (2004)، Lee et al., (2016)، Pahlavan et al (2014) و حسینی تابش و همکاران (۱۴۰۰) همخوانی داشته است. (Sotoudehian and Arhami (2017) و Faraji and Nadi (2018) در تحقیقات خود، با ترکیب داده های AOD و پارامترهای هواشناسی در شهرهای تهران و اصفهان با تعداد ایستگاه های بیشتر نسبت به پژوهش حاضر، نتایج مشابه با ضرایب دقت و صحت پایین تر را گزارش کردند. عواملی از قبیل نوع باند سنجنده جهت تعیین شاخص AOD، نوع و تعداد پارامترهای هواشناسی همچنین نوع مدل استفاده شده، از عوامل مهم و موثر در اختلاف نتایج تحقیقات مشابه انجام شده بوده است. ترتیب و اهمیت نسبی عوامل تأثیرگذار پارامترهای اقلیمی و شاخص AOD در تخمین میزان ذرات PM₁₀ در این مدل (GBR) در شکل ۳ نشان داده شده است. اهمیت نسبی، نشان دهنده مشارکت نسبی یک ویژگی در نتیجه پیش بینی شده بر اساس اختلاف تنوع تقسیم هر برگ (ویژگی داده) در فرایند رشد هر گره از درخت است. نتایج تعامل داده های حاضر و متغیرهای مستقل در این مدل نشان داد که پارامترهای ساعت آفتابی (حدود ۰/۵۵)، حداقل دید افقی (حدود ۰/۲۵)، ماکزیمم سرعت باد (حدود ۰/۱۵) و شاخص AOD با اهمیت نسبی حدود ۰/۰۸ بالاترین تأثیر بر میزان پیش بینی ذرات (PM₁₀) را داشته اند، و به عنوان مهمترین متغیرهای موثر تعریف شده اند. همچنین، میزان میانگین ابرناکی روزانه با کمترین اهمیت نسبی کمتر از ۰/۰۲ نیز کمترین تأثیر را بر عملکرد مدل داشته و درصد کمی از تغییرات را توجیه می کند. در تحقیق Afzali et al, 2014)، ارتباط بین PM₁₀ و پارامترهای هواشناسی از جمله شدت تابش، رطوبت نسبی و جهت باد نشان داده شده است که تقریباً مشابه با نتایج حاضر است. Akbari و همکاران (۲۰۱۶) نیز ثابت کردند که رابطه معنی داری بین پارامترهای اقلیمی و آلودگی هوا وجود دارد. همچنین در تحقیقات (Cao et al., 2015; Asl et al., 2019) نشان دادند که، شاخص AOD حاصل از تصاویر ماهواره ای پتانسیل لازم برای تعیین توزیع مکانی PM_{2.5} و PM₁₀ را دارد.

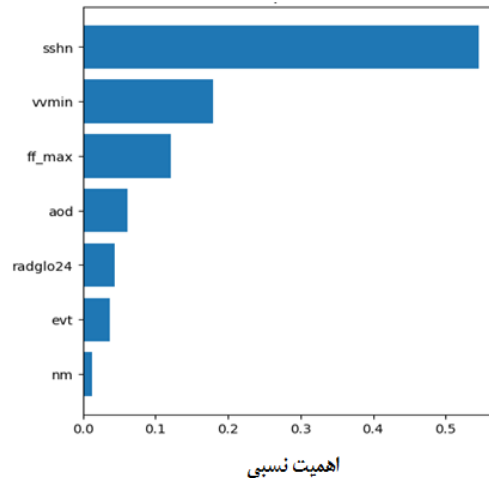

جدول ۳. هایپرپارامترهای یادگیری ماشین برای مدل‌ها

پارامتر ۵	پارامتر ۴	پارامتر ۳	پارامتر ۲	پارامتر ۱	الگوریتم
-	-	random_state=0	best	max_depth=5	DTR
min_samples_split=2	max_features=1.0	random_state=13	tree number=90	max_depth=5	RFR
-	-	random_state=13	best	max_depth=5	Adaboost+DTR
learning_rate=0.05	n_iter_no_change=1000	random_state=20	tree number=90	max_depth=6	GBR
-	-	-	C=10	'kernel='rbf	SVR
Activation function= Relu	Optimization= Adam	Loss Function= MSE	batch_size=15	epochs=10	ANN

جدول ۴. پارامترهای ارزیابی الگوریتم‌های مورد استفاده در تخمین مقدار PM_{10} ($\mu g/m^3$)

الگوریتم	مجموعه داده	MAE	RMSE	IOA	R^2
DTR	آموزش	۰/۲۱	۰/۳۱	۰/۹۷	۰/۹۱
	آزمون	۰/۳۶	۰/۵۹	۰/۸۹	۰/۶۵
RFR	آموزش	۰/۱۳	۰/۲۵	۰/۹۸	۰/۹۴
	آزمون	۰/۳۷	۰/۵۶	۰/۸۷	۰/۶۸
Adaboost+DTR	آموزش	۰/۱۵	۰/۱۹	۰/۹۹	۰/۹۶
	آزمون	۰/۳۲	۰/۵۳	۰/۹۱	۰/۷۱
GBR	آموزش	۰/۰۷	۰/۱۴	۱	۰/۹۸
	آزمون	۰/۳۱	۰/۴۹	۰/۹۳	۰/۷۶
SVR	آموزش	۰/۱۲	۰/۲۳	۰/۹۹	۰/۹۵
	آزمون	۰/۳۹	۰/۸۰	۰/۶۷	۰/۳۵
ANN	آموزش	۰/۲۸	۰/۵۰	۰/۹۲	۰/۷۵
	آزمون	۰/۳۶	۰/۶	۰/۸۵	۰/۶۴

شکل ۳. اهمیت نسبی پارامترهای هواشناسی و شاخص AOD در الگوریتم GBR جهت برآورد میزان PM_{10} ($\mu g/m^3$)

برآورد میزان ذرات PM_{10} با استفاده از پارامترهای هواشناسی

هایپرپارامترهای الگوریتم‌های یادگیری ماشین در این سناریو، که بهترین نتایج را نشان داده‌اند در جدول ۵ به شرح زیر ارائه شده است. در مدل DTR، حداکثر عمق ۴ موجب آموزش سریع مدل و جلوگیری از overfitting می‌شود. مقدار ثابت random_state این امکان را می‌دهد که نتایج در تکرارهای مختلف قابل بررسی باشند. برای RFR، پارامترها با توجه به تعادل بین زمان پردازش و دقت انتخاب شدند. به این ترتیب، برای بهترین دقت، ۹۰ درخت در جنگل مشخص شد و عمق حداکثر تا زمانی که تمامی برگ‌ها خالص بودند، تعیین گردید. همچنین، با تعیین random_state به مقدار ۵، هر بار که مدل اجرا شود، نتایج مشابهی تولید خواهد شد. با تنظیم min_samples_split به ۳، مدل به تعداد کافی داده برای تقسیم‌بندی نیاز دارد و از تقسیم‌های غیرضروری جلوگیری می‌کند و min_samples_leaf شامل حداقل تعداد نمونه‌ها در درخت تصمیم است. max_samples با مقدار ۱۰/۱ نشان می‌دهد که تمامی داده‌های آموزشی برای ساخت هر درخت استفاده می‌شود. برای Adaboost+DTR، همان پارامترهای DTR به کار رفته است و همچنین، استفاده از "best" به عنوان بهترین تقویت‌کننده

برای هر مرحله، امکان پیش بینی های دقیق تری را با تمرکز بر خطاهای پیشین فراهم می کند. در GBR نیز به این صورت که ۹۰ درخت با نرخ یادگیری ۰/۱ انتخاب شد تا تأثیر درخت اول در درخت تصمیم کاهش یابد. همچنین، `n_iter_no_change` به جلوگیری از زمان های طولانی آموزش و همچنین `overfitting` کمک می کند. در SVR، از هسته RBF با مقدار C حدود ۱۰ استفاده شد. در نهایت در الگوریتم ANN، `epochs` تعداد مراحل آموزش شبکه عصبی را تعیین می کند و `batch_size` تعداد نمونه هایی است که برای هر بار به روزرسانی وزن ها استفاده می شود. برای محاسبه خطا و به روزرسانی وزن ها، از تابع خطای MSE و برای بهبود وزن ها از الگوریتم بهینه سازی Adam استفاده شده است. با توجه به نتایج پارامترهای ارزیابی الگوریتم های یادگیری ماشینی جهت برآورد میزان ذرات PM₁₀ با استفاده از پارامترهای هواشناسی، الگوریتم `AdaBoostRegressor+DTR` با بالاترین مقادیر ضرایب دقت به ترتیب $R^2=0/62$ -IOA = ۰/۸۸ و کمترین مقادیر ضرایب خطا به ترتیب $MAE=0/37$ ، $RMSE=0/61$ نسبت به سایر مدل ها، نتایج بهتری در تخمین ذرات PM₁₀ داشته است. عملکرد خوب الگوریتم `AdaBoostRegressor+DTR` می تواند به واسطه توانایی مؤثر آن در شناسایی الگوهای محلی در داده ها باشد. با توجه به نتایج ضرایب صحت و دقت، الگوریتم SVR با داشتن کمترین مقادیر ضرایب دقت R^2 -IOA به ترتیب ۰/۶۳-۰/۳۲ و بیشترین مقادیر ضرایب خطا به ترتیب $MAE=0/43$ - $RMSE=0/82$ نسبت به سایر الگوریتم ها، پایین ترین عملکرد پیش بینی مقادیر PM₁₀ را داشته است (جدول ۶). این نتایج با مطالعات انجام شده توسط `Bozdağ et al, 2020` در آنکارا (ترکیه)، `Suleiman et al, 2019` در لندن و `Laventure;2023` همچنین محمودی سراب (۱۳۹۷) در تحقیقی مشابه، با ترکیب داده های هواشناسی و آلودگی هوا (PM₁₀)، نتایج مشابهی را با ضرایب دقت و صحت پایین تری نسبت به نتایج این پژوهش ثبت و گزارش کرده است.

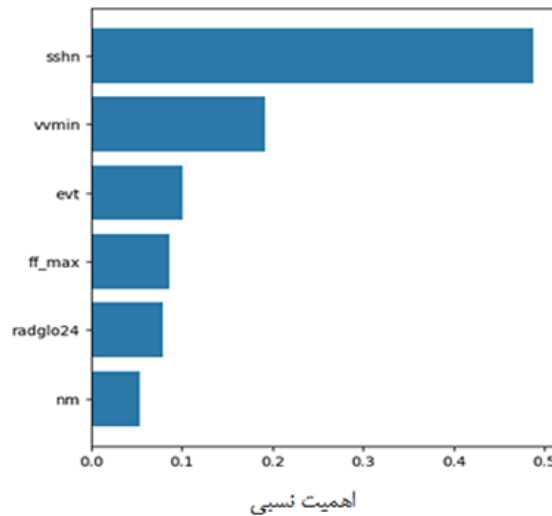
ترتیب و اهمیت نسبی عوامل تأثیرگذار (پارامترهای اقلیمی) در تخمین میزان ذرات PM₁₀ در مدل `AdaBoostRegressor+DTR` در شکل ۴ نشان داده شده است. پارامتر ساعت آفتابی با اهمیت حدود ۰/۵، به طور قابل توجهی مهم تر از سایر متغیرها بوده و مهم ترین ویژگی است که بیشترین تأثیر را در پیش بینی های مدل داشته است. حداقل دید افقی با اهمیت حدود ۰/۲، دومین متغیر مهم و تأثیرگذار می باشد. میزان تبخیر با اهمیت حدود ۰/۱ و ماکزیمم سرعت باد با اهمیت کمتر از ۰/۱ به ترتیب در رتبه های سوم و چهارم قرار گرفتند. همچنین، میزان میانگین ابرناکی روزانه با کمترین اهمیت (حدود ۰/۰۵) کمترین تأثیر را بر عملکرد مدل داشته و درصد کمی از تغییرات را توجیه می کند.

جدول ۵. هایپر پارامترهای یادگیری ماشینی برای مدل ها

الگوریتم	پارامتر ۱	پارامتر ۲	پارامتر ۳	پارامتر ۴	پارامتر ۵	پارامتر ۶
DTR	<code>max_depth=4</code>	<code>random_state=0</code>	-	-	-	-
RFR	<code>max_depth=5</code>	<code>tree number=90</code>	<code>random_state=5</code>	-	-	<code>min_samples_split=3</code>
Adaboost+DTR	<code>max_depth=5</code>	<code>best</code>	<code>random_state=0</code>	-	-	-
GBR	<code>max_depth=5</code>	<code>tree number=90</code>	<code>random_state=80</code>	<code>n_iter_no_change=100</code>	<code>learning_rate=0.1</code>	<code>min_samples_split=2</code>
SVR	<code>'kernel='rbf</code>	<code>C=10</code>	-	-	-	-
ANN	<code>epochs=10</code>	<code>batch_size=15</code>	<code>Loss Function= MSE</code>	<code>Optimization= Adam</code>	<code>Activation function= Relu</code>	-

جدول ۶. پارامترهای ارزیابی الگوریتم های مورد استفاده در تخمین مقدار PM₁₀ ($\mu\text{g}/\text{m}^3$)

الگوریتم	مجموعه داده	MAE	RMSE	IOA	R ²
DTR	آموزش	۰/۲۳	۰/۳۱	۰/۹۷	۰/۹۰
	آزمون	۰/۳۶	۰/۶۳	۰/۸۷	۰/۶۰
RFR	آموزش	۰/۲۹	۰/۵۶	۰/۸۸	۰/۶۹
	آزمون	۰/۴۳	۰/۷۴	۰/۷۵	۰/۴۵
Adaboost+DTR	آموزش	۰/۱۵	۰/۲۰	۰/۹۹	۰/۹۶
	آزمون	۰/۳۷	۰/۶۱	۰/۸۸	۰/۶۲
GBR	آموزش	۰/۱۱	۰/۲۳	۰/۹۹	۰/۹۵
	آزمون	۰/۴۷	۰/۸۰	۰/۷۵	۰/۳۵
SVR	آموزش	۰/۱۹	۰/۳۹	۰/۹۵	۰/۸۵
	آزمون	۰/۴۳	۰/۸۲	۰/۶۳	۰/۳۲
ANN	آموزش	۰/۳۱	۰/۵۳	۰/۹۱	۰/۷۲
	آزمون	۰/۳۹	۰/۶۷	۰/۷۸	۰/۵۴

شکل ۴. اهمیت نسبی متغیرهای اقلیمی در مدل AdaBoostRegressor+DTR جهت برآورد میزان PM_{10} ($\mu g/m^3$)

برآورد میزان ذرات PM_{10} با استفاده از شاخص AOD

هایپرپارامترهای الگوریتم‌های یادگیری ماشین در این سناریو، که بهترین نتایج را نشان داده‌اند در جدول ۷ به شرح زیر ارائه شده است. در الگوریتم DTR، حداکثر عمق ۳ موجب آموزش سریع مدل و جلوگیری از overfitting می‌شود. همچنین، استفاده از "best" به عنوان بهترین تقویت‌کننده برای هر مرحله، امکان پیش‌بینی‌های دقیق‌تری را با تمرکز بر خطاهای پیشین فراهم می‌کند. مقدار ثابت random_state این امکان را می‌دهد که نتایج در تکرارهای مختلف قابل بررسی باشند. برای الگوریتم RFR، پارامترها با توجه به تعادل بین زمان پردازش و دقت انتخاب شدند. به این ترتیب، برای بهترین دقت، ۲۰ درخت در جنگل مشخص شد و عمق حداکثر تا زمانی که تمامی برگ‌ها خالص بودند، تعیین گردید. همچنین، با تعیین random_state به مقدار ۱۳، هر بار که مدل اجرا شود، نتایج مشابهی تولید خواهد شد. پارامتر max_features به تعیین حداکثر تعداد ویژگی‌هایی که در هر تقسیم از درختان تصمیم استفاده می‌شود، کمک می‌کند. مقدار max_features=1.0 به این معنی است که در هر تقسیم، از تمامی ویژگی‌ها استفاده خواهد شد. با تنظیم min_samples_split برابر با ۳، مدل به تعداد کافی داده برای تقسیم گره‌ها نیاز دارد و از تقسیم‌های غیرضروری جلوگیری می‌کند و min_samples_leaf شامل حداقل تعداد نمونه‌ها در درخت تصمیم بوده که برابر با ۲ تعیین گردید. برای Adaboost+DTR، مشابه پارامترهای DTR به کار رفته است. در GBR نیز به این صورت که ۸۰ درخت با نرخ یادگیری ۰/۰۵ انتخاب شد تا تأثیر درخت اول در درخت تصمیم کاهش یابد. همچنین n_iter_no_change با مقادیر برابر با ۱۰۰، به جلوگیری از زمان‌های طولانی آموزش و همچنین overfitting کمک می‌کند. در SVR، از هسته RBF با مقدار C حدود ۵ استفاده شد. در نهایت در الگوریتم ANN، epochs تعداد مراحل آموزش شبکه عصبی را تعیین می‌کند و batch_size تعداد نمونه‌هایی است که برای هر بار به‌روزرسانی وزن‌ها استفاده می‌شود. برای محاسبه خطا و به‌روزرسانی وزن‌ها، از تابع خطای MSE و برای بهبود وزن‌ها از الگوریتم بهینه‌سازی Adam استفاده می‌شود. نتایج پارامترهای ارزیابی (جدول ۸) الگوریتم‌های یادگیری ماشین نشان داد که، الگوریتم DTR در مقایسه با دیگر الگوریتم‌ها نتایج مطلوب‌تری جهت برآورد میزان ذرات PM_{10} با استفاده از شاخص AOD داشته است. الگوریتم DTR با داشتن بالاترین مقادیر ضرایب دقت به ترتیب $IOA = 0/82$ - $R^2 = 0/59$ و کمترین مقادیر ضرایب خطا به ترتیب $RMSE = 0/64$ - $MAE = 0/4$ نسبت به سایر مدل‌ها، نتایج بهتری در تخمین ذرات PM_{10} داشته است. همچنین با توجه به نتایج ضرایب صحت و دقت، الگوریتم SVR با داشتن کمترین مقادیر ضرایب دقت $IOA - R^2$ به ترتیب $1/45 - 0/0$ و بیشترین مقادیر ضرایب خطا $MAE - RMSE$ به ترتیب $0/95 - 0/42$ ، پایین‌ترین عملکرد پیش‌بینی مقادیر PM_{10} را در میان سایر الگوریتم‌ها داشته است (جدول ۸). نتایج به‌دست‌آمده در این بخش از پژوهش با یافته‌های ثبت‌شده در مطالعات پهلوان و همکاران (۱۳۹۳) همخوانی و مشابهت دارد.

جدول ۷. هایپر پارامترهای یادگیری ماشین برای مدل ها

پارامتر ۶	پارامتر ۵	پارامتر ۴	پارامتر ۳	پارامتر ۲	پارامتر ۱	الگوریتم
-	-	-	random_state=80	best	max_depth=3	DTR
min_samples_split=3	max_features=1.0	min_samples_leaf=2	random_state=13	tree number=20	max_depth=5	RFR
-	-	-	random_state=80	best	max_depth=2	Adaboost+DTR
-	learning_rate=0.05	n_iter_no_change=100	random_state=5	tree number=80	max_depth=2	GBR
-	-	-	-	C=5	'kernel='rbf	SVR
-	Activation function= Relu	Optimization= Adam	Loss Function= MSE	batch_size=10	epochs=20	ANN

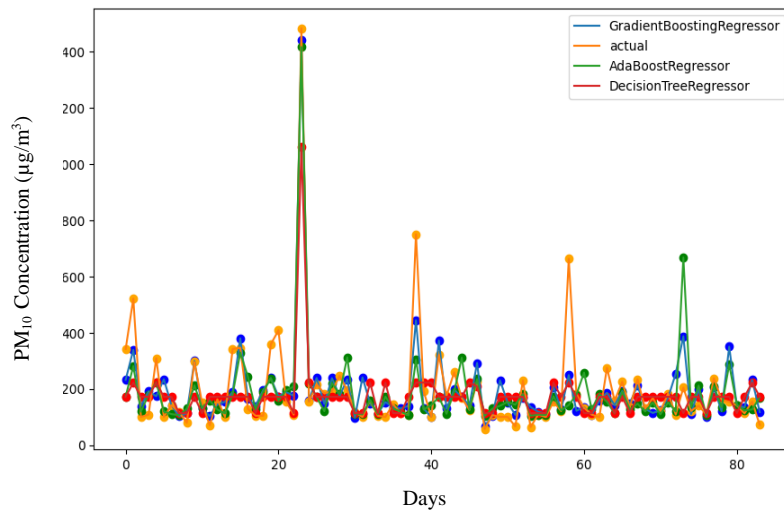
جدول ۸. پارامترهای ارزیابی الگوریتم های مورد استفاده در تخمین مقدار PM₁₀ (µg/m³)

الگوریتم	مجموعه داده	MAE	RMSE	IOA	R ²
DTR	آموزش	۰/۳۷	۰/۶۳	۰/۸۶	۰/۶۱
	آزمون	۰/۴	۰/۶۴	۰/۸۲	۰/۵۹
RFR	آموزش	۰/۳۵	۰/۶۱	۰/۸۷	۰/۶۳
	آزمون	۰/۴۳	۰/۷۱	۰/۸	۰/۴۹
Adaboost+DTR	آموزش	۰/۵۳	۰/۷۵	۰/۷۶	۰/۴۵
	آزمون	۰/۵۹	۰/۸۳	۰/۷۱	۰/۳
GBR	آموزش	۰/۳۶	۰/۶۷	۰/۸	۰/۵۵
	آزمون	۰/۴۴	۰/۸۴	۰/۵۳	۰/۲۸
SVR	آموزش	۰/۲۸	۰/۶	۰/۸۶	۰/۶۴
	آزمون	۰/۴۲	۰/۹۵	۰/۴۵	۰/۱
ANN	آموزش	۰/۴۱	۰/۷۲	۰/۷۶	۰/۴۸
	آزمون	۰/۴۴	۰/۷۷	۰/۶۸	۰/۴

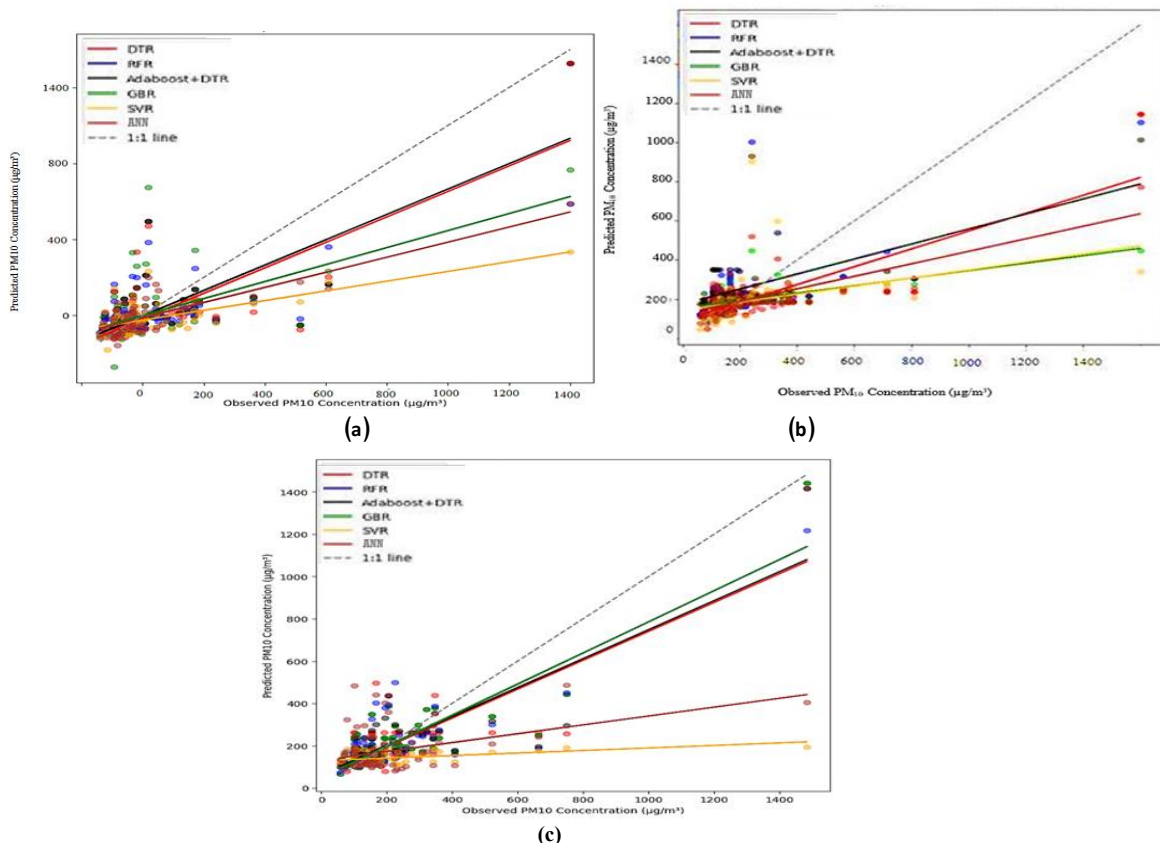
مقایسه نتایج تخمین ذرات PM₁₀ با استفاده از الگوریتم های یادگیری ماشین در سه رویکرد (سناریو)

در این مطالعه، نقش متغیرهای هواشناسی و ارتباط بین رخدادهای جوی و اثرات آن ها بر آلودگی هوا به روشنی تبیین شده است. با توجه به اینکه مدل های برآورد غلظت آلودگی هوا با استفاده از تصاویر ماهواره ای در مقیاس منطقه ای معتبر هستند، در این پژوهش یک مدل منطقه ای برای شهر اهواز ارائه شد. همچنین، نقش متغیرهای هواشناسی در این مدل ها تشریح و ارتباط بین این متغیرها و غلظت آلودگی مورد بررسی قرار گرفته شده است. بر اساس سه سناریو: (۱) ترکیب شاخص AOD با PM₁₀ (سناریو اول)، (۲) ترکیب متغیرهای اقلیمی با PM₁₀ (سناریو دوم)، و (۳) ترکیب متغیرهای اقلیمی و شاخص AOD با PM₁₀ (سناریو سوم)، عملکرد بهترین الگوریتم های سه سناریو در پیش بینی غلظت PM₁₀ با مقادیر مشاهده شده مورد ارزیابی قرار گرفته شد (شکل ۵). نتایج به طور واضح نشان دهنده برتری الگوریتم GBR در سناریو سوم می باشد. این الگوریتم به دلیل توانایی خود در مدیریت داده های غیرخطی و پیچیده، به ویژه در مواجهه با الگوهای تغییرات زمانی و مکانی غلظت آلودگی، بسیار کارآمد است. این یافته ها با مطالعات قبلی که به کارایی مدل های رگرسیونی پیشرفته اشاره دارند، همخوانی دارد (Friedman, 2001). مدل GBR با استفاده از ویژگی های ورودی شامل شاخص AOD و پارامترهای هواشناسی، عملکرد قابل توجهی در پیش بینی غلظت ذرات PM₁₀ ارائه داد. شاخص AOD به عنوان نماینده ای از ذرات معلق در جو عمل می کند و اطلاعات مهمی درباره وضعیت آلودگی را در اختیار مدل قرار می دهد. در کنار آن، پارامترهای هواشناسی مانند تابش آفتاب، دید افقی، و سرعت باد نیز تأثیر زیادی بر دینامیک آلودگی دارند. نتایج این تحقیق تأکید می کند که ترکیب این دو دسته از داده ها، منجر به پیش بینی های دقیق تری می شود. از سوی دیگر در رویکرد برآورد میزان PM₁₀ صرفاً با استفاده از شاخص AOD، تفاوت بیشتری بین مقادیر پیش بینی و مشاهده شده ذرات PM₁₀ در مقایسه با دو رویکرد قبل وجود دارد. به عبارت دیگر مدلهایی که فقط از شاخص AOD استفاده می کنند، دقت کمتری در پیش بینی میزان PM₁₀ داشته، نمی توانند مانند سایر مدلهای مقادیر غلظت ذرات PM₁₀ را به خصوص در زمانهای گردو غبار پیش بینی و تخمین بزنند. بیشترین و کمترین اریب پیش بینی غلظت ذرات PM₁₀ در الگوریتم ها، به ترتیب در سناریوهای یک و سه مشاهده شد (شکل ۶). عواملی از جمله عدم وجود اطلاعات کافی در مورد ذرات معلق در هوا و همچنین اندازه پیکسل تصاویر ماهواره ای مودیس که یک کیلومتر بوده و در مقایسه با ابعاد ایستگاه های آلودگی سنجی زمینی مساحت بزرگتری دارند، همین اختلاف مساحت می تواند باعث ایجاد عدم قطعیت در نتایج مدل هایی شوند که صرفاً از داده های تصاویر ماهواره استفاده می کنند. نتایج مطالعه (Chelani ۲۰۱۹) نشان داد که

پارامترهای هواشناسی قابلیت بهبود عملکرد رگرسیون چندگانه در تخمین غلظت ذرات آلاینده‌های هوا را دارند؛ بنابراین، استفاده از این پارامترها در مدل‌های پیش‌بینی توصیه می‌شود. همچنین طبق مطالعات (Paciorek and Liu, 2009)، با توجه به همبستگی آماری بین شاخص AOD و غلظت ذرات PM می‌توان اذعان کرد که علاوه بر پارامترهای هواشناسی شاخص AOD تأثیر قابل توجهی در پیش‌بینی آلاینده‌های هوا را دارد. با توجه به نتایج این پژوهش، تأثیر قابل توجه متغیرهای هواشناسی و شاخص AOD در پایش آلودگی هوا نشان داده شده است. به‌طور کلی با اضافه کردن متغیرهای هواشناسی علاوه بر شاخص AOD، نتایج بهبود چشمگیری پیدا کرده‌اند. دسترسی آسان به محصولات رایگان شاخص AOD و همچنین پوشش مکانی و زمانی مناسب آن، امکان پایش گسترده (و نه به‌صورت نقطه‌ای) آلودگی هوا را فراهم می‌کند. این روش می‌تواند کاستی‌های اندازه‌گیری‌های زمینی را جبران کرده و مکمل آن باشد تا نتایج بهتری حاصل شود.

شکل ۵. مقایسه مقادیر مشاهده و پیش‌بینی شده PM₁₀ بهترین الگوریتم‌ها برای سه سناریو برای نمونه‌های آزمون

شکل ۶. مقایسه مقادیر مشاهده و پیش‌بینی PM₁₀ در الگوریتم‌های مختلف برای نمونه‌های آزمون: (a) سناریو ۱، (b) سناریو ۲ و (c) سناریو ۳

نتیجه گیری

نتایج این پژوهش در پایش غلظت آلاینده PM₁₀ در شهر اهواز با توجه به داده‌های رایگان و در دسترس شاخص AOD، و همچنین اهمیت پایش این آلاینده و معضل آلودگی هوا، گامی مؤثر برای بهره‌برداری از شاخص AOD در کنار داده‌های زمینی است. این اقدام در نهایت منجر به پایش بسیار دقیق‌تر و به‌صرفه‌تر آلودگی هوا می‌شود. از بین پارامترهای اقلیمی استفاده شده در این پژوهش ساعت آفتابی، حداقل دید افقی و ماکزیمم سرعت باد به‌عنوان مهمترین متغیرهای هواشناسی تأثیرگذار شناسایی شده، که در کنار شاخص AOD می‌توانند عملکرد چشمگیری در مدلسازی غلظت آلاینده PM₁₀ داشته باشند. تابش خورشید به‌طور مستقیم بر واکنش‌های فتوشیمیایی و تشکیل ذرات ثانویه تأثیر می‌گذارد و افزایش دما ناشی از تابش خورشید، تغییراتی در الگوی جریان همرفتی و پراکنش عمودی آلاینده‌ها ایجاد می‌کند. همچنین، حداقل دید افقی رابطه معکوس با غلظت PM₁₀ داشته؛ به‌طوری که در سرعت‌های پایین باد، تجمع آلاینده‌ها مشاهده شده و با افزایش سرعت باد، احتمال تولید گرد و غبار افزایش می‌یابد. به‌علاوه، شاخص AOD همبستگی قوی با غلظت PM₁₀ دارد که نشان‌دهنده میزان جذب و پراکنش نور توسط آئروسول‌ها است (Tuna Tuygun et al, 2021). مقایسه پیش بینی مقادیر PM₁₀ بهترین الگوریتم در سه سناریو شامل: ترکیب شاخص AOD با PM₁₀ (سناریو اول)، ترکیب متغیرهای اقلیمی با PM₁₀ (سناریو دوم) و ترکیب متغیرهای اقلیمی و شاخص AOD با PM₁₀ (سناریو سوم) با مقادیر مشاهده شده ذرات PM₁₀ نشان داد که، در سناریوی سوم با استفاده از الگوریتم GBR، بهترین عملکرد با بالاترین ضرایب دقت و کمترین ضرایب خطا (IOA=0.93, R²=0.76, MAE=0.31, RMSE=0.49) به دست آمد. در حالی که در سناریوی اول با استفاده تنها از شاخص AOD، پایین‌ترین ضرایب دقت و صحت در پیش بینی مقادیر PM₁₀ در الگوریتم DTR (IOA=0.82, R²=0.59, MAE=0.40, RMSE=0.64) حاصل شد. بیشترین و کمترین اریب پیش بینی غلظت ذرات PM₁₀ در الگوریتم‌ها نسبت به مقدار مشاهده شده، به ترتیب در سناریوهای یک و سه مشاهده شد. با توجه به نتایج این تحقیق، به خوبی می‌توان با استفاده از الگوریتم‌های یادگیری ماشین و داده‌های پارامترهای اقلیمی و شاخص AOD، میزان غلظت آلودگی هوا (PM₁₀) را برآورد نمود. در مطالعات آینده، پیشنهاد می‌شود با استفاده از مدل‌های هیبریدی در زمینه یادگیری ماشین برای پیش‌بینی‌های دقیق‌تر استفاده گردد. این اقدامات می‌تواند به ایجاد یک سیستم پایش منطقه‌ای کارآمد منجر شود.

"هیچ‌گونه تعارض منافع بین نویسندگان وجود ندارد"

منابع

- ازدري، علی؛ حیدریان، پیمان؛ جودکی، محمد؛ درویشی خاتونی، جواد و شهبازی، رضا. (۱۳۹۶). شناسایی منشأهای داخلی توفان‌های گردوغبار با استفاده از سنجش‌ازدور، GIS و زمین‌شناسی (مطالعه موردی: استان خوزستان، فصلنامه علمی- پژوهشی علوم زمین. سازمان زمین‌شناسی و اکتشافات معدنی کشور، ۲۷ (۱۰۵): ۳۳-۴۶.
- اکبری، الهه؛ فاخری، معصومه؛ پورغلامحسن، عفت و اکبری، زهرا. (۱۳۹۴). پهنه بندی ماهانه میزان آلودگی هوا و بررسی نحوه ارتباط آن با عوامل اقلیمی (مطالعه موردی: شهر مشهد). نشریه محیط زیست طبیعی، ۴۸(۴): ۵۳۳-۵۴۷.
- پهلوان، احمد؛ اسماعیلی، علی و پهلوان، راضیه. (۱۳۹۳). برآورد غلظت آلاینده‌های PM₁₀ و PM_{2.5} در کلان شهر تهران با استفاده از داده‌های سنجنده مودیس ماهواره‌های آکوا و ترا. مجله علمی و ترویجی نیوار، ۳۸(۸۵): ۶۸-۵۸.
- حسینی تابش، صبا؛ آقاشریعتمداری، زهرا و حجابی، سمیه. (۱۴۰۰). ارزیابی داده‌های سنجنده مودیس (MODIS) در پایش غلظت آلاینده‌های PM_{2.5} و PM₁₀ با تأکید بر متغیرهای هواشناسی. تحقیقات آب‌و‌خاک ایران؛ ۵۲ (۱۲)، ۲۹۸۳-۲۹۶۷.
- ستوده یان، سعید و ارحامی، محمد. (۱۳۹۶). بهره‌گیری از مدل اثرات اختلاط خطی جهت پیش بینی غلظت ذرات معلق در سطح زمین: مطالعه موردی در تهران. سلامت و محیط زیست، ۱۰ (۲): ۲۱۳-۲۲۴.
- صادقی، حسین و خاکسار آستانه، سمانه. (۱۳۹۳). پیش‌بینی کوتاه‌مدت آلودگی ذرات معلق شهر اهواز با کمک شبکه‌های عصبی. پژوهش‌های محیط زیست، ۵(۹): ۱۷۷-۱۸۶.
- محمودی سراب، علی؛ معیری، سجاد؛ معیری، محمدهادی؛ شتایی جویباری، شعبان و راشکی، علیرضا. (۱۳۹۷). برآورد میزان آلودگی هوا با استفاده از داده‌های آب و هوایی (مطالعه موردی: شهرستان اهواز). محیط‌زیست طبیعی. منابع طبیعی ایران، ۷۱(۳): ۳۸۵ تا ۳۹.

REFERENCES

- Afzali, A., Rashid, M., Sabariah, B., Ramli, M., (2014). PM10 Pollution: Its Prediction and Meteorological Influence in PasirGudang, Johor.8th International Symposium of the Digital Earth (ISDE8). IOP Conf. Series: Earth and Environmental Science 18: 012100. doi:10.1088/1755-1315/18/1/012100.
- Akbari, A., Fakheri, M., Poorgholamhossin, A., Akbari, Z. (2016). Monthly Zoning of the Air Pollution and Surveying its Relationship with Climatic Factors (Case Study: Mashhad City). Journal of Natural Environment. 68(4): 533-547. (In Persian)
- Alimahmoodi Sarab, S., Shataee Jouybari, S., & Rashki, A. (2018). The Estimate of Dust Concentration Using of Weather Variable (A Case study: Ahvaz City). Journal of Natural Environment, 71(3), 385-397. (In Persian).
- Alizadeh-Choobari O, Ghafarian P, Oulad E. (2016).Temporal variations in the frequency and concentration of dust events over Iran based on surface observations, <https://doi.org/10.1002/joc.4479>.
- Alizadeh-Choobari, O., Zawar-Reza, P., Sturman, A. (2014). The “wind of 120days” and dust storm activity over the Sistan Basin. Atmospheric Research, 143: 328–341. <https://doi.org/10.1016/j.atmosres.2014.02.001>
- Ashpole I, Washington R . (2013). A new high-resolution central and western Saharan summertime dust source map from automated satellite dust plume tracking. J Geophys Res 118:6981–6995. doi:10.1002/jgrd.50554.
- Asl, S. Z., Farid, A., & Choi, Y. S. (2019). Assessment of CALIOP and MODIS aerosol products over Iran to explore air quality. Theoretical and Applied Climatology, 137(1-2), 117-131.
- Azhdari, A., Heidarian, P., Jodaki, M., Darvishi Khatooni, J., & Shahbazi, R. (2017). Identifying interior sources of dust storms using remote sensing, GIS and geology (case study: Khuzestan province). Scientific Quarterly Journal of Geosciences, 27(105), 33-4. (In Persian).
- Behrooz Sahebzadeh, Bozdağ A, Dokuz Y, Begüm Gökçek Ö.(2020). Spatial prediction of PM₁₀ concentration using machine learning algorithms in Ankara, Turkey, Environmental Pollution Volume 263, Part A, August 2020, 114635.
- Breiman, L.(2001). Random forests. Mach. Learn, 45, 5–32.
- Butt M.J, Ebraheem Assiri M, Md. Arfan A. (2017). Assessment of AOD variability over Saudi Arabia using MODIS Deep Blue products, Environmental Pollution Volume 231, Part 1, December 2017, Pages 143-153.
- Cao, H., Amiraslani, F., Liu, J., & Zhou, N. (2015). Identification of dust storm source areas in West Asia using multiple environmental datasets. Science of the Total Environment, 502, 224-235.
- Chai, C. P. (2023). “Comparison of text preprocessing methods”, Natural Language Engineering, 29 (3), 509-553.
- Chelani, A. B. (2019). Estimating PM_{2.5} concentrations from satellite derived aerosol optical depth and meteorological variables using a combination model. Atmospheric Pollution Research, 10(3), 847-857.
- Clarke, A. D., Collins, W. G., Rasch, P. J., Kapustin, V. N., Moore, K., Howell, S. and Fuelberg, H. E. (2001). Dust and pollution transport on global scales: Aerosol measurements and model predictions. Journal of Geophysical Research: Atmospheres, 106(D23), 32555-32569.
- Daryanoosh, M., Goudarzi, G., Rashidi, R., Keishams, F., Hopke, P.K., Mohammadi, M.J. (2018). Risk of morbidity attributed to ambient PM₁₀ in the western cities of Iran. Toxin Reviews 37, 313-318.
- DeRousseau, M.A.Laftchiev, E.Kasprzyk, J.R.Rajagopalan, B.Srubar, W.V., (2019). A comparison of machine learning methods for predicting the compressive strength of field-placed concrete, Constr. Build. Mater. vol. 228, 116661.ecosystems on the health of respiratory system and the eyes
- Ekhtesasi M. R , Sepehr A.(2009). Investigation of wind erosion process for estimation, prevention, and control of DSS in Yazd–Ardakan plain, Environ Monit Assess Environmental researches. 5(9): 177- 186. DOI 10.1007/s10661-008-0628-
- Faghihinia and Afzali .(2013). Effects of wind erosion on soil organic carbon dynamics and other soil properties: Dejjah catchment, Farashband County, Shiraz Province, Iran, September 2013,African Journal of Agricultural Research 8(34):4452-4459
- Faraji, M. and Nadi, S. (2018). Assessment of aerosol optical depth of MODIS sensor data by using PM_{2.5}meteorological data in urban area. In proceeding of 3th spatial data of technology of engineering. Khaje Nasir Toosi University of technology, Tehran. (In Persian)
- Feng, D.C. et al. (2020),, Machine learning-based compressive strength prediction for concrete: an adaptive

- boosting approach, *Constr. Build. Mater.* vol. 230.
- Feng, J. Zhang, H. Gao, K. Liao, Y. Gao, W. Wu, G. (2022). Efficient creep prediction of recycled aggregate concrete via machine learning algorithms, *Constr. Build. Mater.* vol. 360 129497.
- Friedman. J H. (2001). Greedy Function Approximation: A Gradient Boosting Machine. Institute of Mathematical Statistics *Vol. 29, No. 5 (Oct., 2001)*, pp. 1189-1232 (44 pages).
- Fu, M.; Wang, W.; Le, Z.; Khorram, M.S.(2015). Prediction of particular matter concentrations by developed feed-forward neural network with rolling mechanism and gray model. *Neural Comput. Appl*, 26, 1789–17.
- Gardner, M. and Dorling, S.. (1998),\Artificial neural networks (the multilayer perceptron) { a review of applications in the atmospheric sciences," *Atmospheric Environment*.
- Gautam, S., Patra, A.K., Sahu, S.P., Hitch, M. (2018). Particulate matter pollution in opencast coal mining areas: a threat to human health and environment. *International Journal of Mining, Reclamation and Environment* 32, 75-92.
- Ginoux P, Prospero J.M. , Torres O, Chin M,(2004). Long-term simulation of global dust distribution with the GOCART model: correlation with North Atlantic Oscillation, *Environmental Modelling & Software* Volume 19, Issue 2, February, Pages 113-128.
- Gonzalez ,P., Wang ,F., Notaro, M., Vimont ,D. J. and Williams ,J.W.(2018). Disproportionate magnitude of climate change in United States national parks. , Published by IOP Publishing Ltd. Published 24 September 2018.
- Ghunimat, D., Alzoubi, A. E., Alzboon, A., & Hanandeh, S. (2023). "Prediction of concrete compressive strength with GGBFS and fly ash using multilayer perceptron algorithm, random forest regression and k-nearest neighbor regression", *Asian Journal of Civil Engineering*, 24 (1), 169-177.
- Hadjimitsis, D. G., Clayton, C. R. I. and Hope, V. S. (2004). An assessment of the effectiveness of atmospheric correction algorithms through the remote sensing of some reservoirs. *International Journal of Remote Sensing*, 25(18), 3651-3674.
- Holben, B. N., Tanre, D., Smirnov, A., Eck, T. F., Slutsker, I., Abuhassan, N., and Kaufman, Y. J. (2001). An emerging ground-based aerosol climatology: Aerosol optical depth from AERONET. *Journal of Geophysical Research: Atmospheres*, 106(D11), 12067-12097.
- Hoseini Tabesh, S., Aghashariatmadari, Z., & Hejabi, S. (2022). Assessment of MODIS Data in Monitoring the Concentrations of PM2.5 and PM10 Pollutants with Emphasis on Meteorological Variables. *Iranian Journal of Soil and Water Research*, 52(12), 2967-2983. doi: 10.22059/ijswr.2022.330907.66908(In Persian).
- Hou, W.; Li, Z.; Zhang, Y.; Xu, H.; Zhang, Y.; Li, K.; Li, D.; Wei, P.; Ma, Y. (2014). Using support vector regression to predict PM10 and PM2.5. *IOP Conf. Ser. Earth Environ. Sci.* 17, 012268.
- Jiang, T., Chen, B., Nie, Z., Ren, Z., Xu, B., & Tang, S. (2021). Estimation of hourly full-coverage PM2.5 concentrations at 1-km resolution in China using a two-stage random forest model. *Atmospheric Research*, 248. <https://doi.org/10.1016/j.atmosres.2020.105146>
- Jolliffe I. (2002). *Principal component analysis: Wiley Online Library*.
- Kaviani Rad, A., Redmond R. Shamshiri , Naghipour, A., Odeen Razmi .S , Shariati, M., Golkar, Sh and Siva K. Balasundram, (2022), Machine Learning for Determining Interactions between Air Pollutants and Environmental Parameters in Three Cities of Iran, sustainability, <https://doi.org/10.3390/su14138027>.
- Keprate, A.; Ratnayake, R.C. (2017). Using gradient boosting regressor to predict stress intensity factor of a crack propagating in small bore piping. In *Proceedings of the 2017 IEEE International Conference on Industrial Engineering and Engineering Management (IEEM)*, Singapore, 10–13 December 2017; IEEE: Piscataway, NJ, USA,; pp. 1331–1336.
- Kumar, D., Singh, M., Kushwaha, M., Makarana, V. and Yadav, M. R. (2021). Integrated use of organic and inorganic nutrient sources influences the nutrient content, uptake and nutrient use efficiencies of fodder oats (*Avena sativa*). *ICAR-National Dairy Research Institute, Karnal, Haryana* 132 , February 2021; Revised accepted: November 2021.
- Khosroshahi, M., Kashaki, M., Ensafi Moghadam, T. (2009). Determination of climatological deserts in Iran, *International Journal of Phytoremediation* Vol, 16(1): 96-11.
- Lanzaco, B. L., Olcese, L. E., Palancar, G. G. and Toselli, B. M. (2016). *Aerosol and Air Quality Research*. 16 1509-1522.
- Lee, H. J., Chatfield, R. B. and Strawa, A. W. (2016). Enhancing the applicability of satellite remote sensing for PM2.5 estimation using MODIS deep blue AOD and land use regression in California, United States. *Environmental Science & Technology*, 50(12), 6546-6555.

- Li, H. Lin, J. Lei, X. Wei, T. (2022). Compressive strength prediction of basalt fiber reinforced concrete via random forest algorithm, *Mater. Today Commun.* vol. 30, 103117, <https://doi.org/10.1016/J.MTCOMM.2021.103117>.
- Masoudi M, Asadifard E. and Rastegar M.(2018). Status of PM10 as an air pollutant and its prediction using meteorological parameters in Ahvaz, Iran, *Environmental Resources Research* Vol. 6, No. 2.
- Middleton, N. J. (1986a). Dust storms in the Middle East. – *Journal of Arid Environments* 10 (2): 83–96.
- Fratello, M, Tagliaferri, R.(2019). Decision Trees and Random Forests. *Encyclopedia of Bioinformatics and Computational Biology* (1) 2019: 374-383
- Miri, A., Hasan, A., Ekhtesasi, M. R., Panjehkeh, N., and Ghanbari, A. (2009). Environmental and socio-economic impacts of dust storms in Sistan Region, Iran. *The International Journal of Environmental Studies* 66, 343–355.
- Mustaqeem,M., Siddiqui,T., Ahmad Khan,.N., Kumar,.D.2023. In-Depth Analysis of Various Artificial Intelligence Techniques in Software Engineering: An Experimental Study. *Journal of Information Technology Management*, 2023, Vol. 15, Issue 3, pp. 162-181
- Modarres, R., Sadeghi, S. (2018). Spatial and temporal trends of dust storms across desert areas of Iran. *Natural Hazards* 90, 101-114.
- Naghbi, S.A., Pourghasemi, H.R., Dixon, B. (2016). GIS-based groundwater potential mapping using boosted regression tree, classification and regression tree, and randomforestmachine learning models in Iran. *Environ. Monit. Assess.* 188, 44. <https://doi.org/10.1007/s10661-015-5049-6>.
- O’LoingsighT, McTainsh G.H., TewsE. K , StrongC.L , Leys J.F., ShinkfieldP. Tapper, N.J. (2014).The Dust Storm Index (DSI): A method for monitoring broadscale wind erosion using meteorological records, *Aeolian Research Volume 12*, March 2014, Pages 29-40.of inhabitants of Sistan, East Iran
- Olden, J.D., Lawler, J.J., Poff, N.L. (2008). Machine learning without tears: a primer for ecologists.Q. *Rev. Biol.* 83 (2), 171–193.
- Oyewola, D.O.; Dada, E.G.; Misra, S.; Damaševičius, R. Predicting COVID-19 Cases in South Korea with All K-Edited Nearest Neighbors Noise Filter and Machine Learning Techniques. *Information* 2021, 12, 528.ORIGINAL PAPER
- Paciorek, C. J. and Liu, Y. (2009). Limitations of remotely sensed aerosol as a spatial proxy for fine particulate matter. *Environmental health perspectives*, 117(6), 904-909.
- Pahlavan, A. Pahlavan, R. and Esmaeli, A. (2014). Estimating PM10 and PM2.5 in Tehran mega city using MODIS data of Terra and Aqua satellites. In: *Proceedings of the first International Congress on Application of advanced models of spatial analysis (remote sensing and GIS) in land management*, 24-25 Oct. Azad University, Yazd, Iran, pp.125138.(In Persian)
- Plocoste T and Laventure S. (2023). Forecasting PM10 Concentrations in the Caribbean Area Using Machine Learning Models, *Atmosphere* 2023, 14(1), 134; <https://doi.org/10.3390/atmos14010134>.
- Rashki, A., Arjmand, M, Kaskaoutis, D. G. (2017). Assessment of dust activity and dust-plume pathways over Jazmurian Basin, southeast Iran. *Aeolian Research Journal*, 24: 145–160.
- Reynolds , James f. , stafford smith, d. Mark, Lambin, eric f. ,Turner, b. L. ii, mortimore, michael , Batterbury , simon p. J.,Downing, thomas e. , dowlatabadi, hadi , Fernández, robertoj, and walkr. brian. (2007). Global Desertification: Building a Science for Dryland Development, *SCIENCE*, 11 May 2007,Vol 316, Issue 5826,pp. 847-851DOI: 10.1126/science.1131634.
- Rezaei M · J.P.M M. Riksen , Sirjani E , Sameni A, Geissen V.(2019). Wind erosion as a driver for transport of light density microplastics, *Science of The Total Environment*Volume 669, 15 June 2019, Pages 273-281.
- Sadeghi, H., khaksar, S.(2015). Neural Network Model for Short Term Prediction of PM10 Pollution in Ahvaz City. (In Persian).
- Sahebzadeh B, Shabani-Goraji K, Shoaie Z, Afshari M. (2019). Statistical study of eolian sediment risk in human ecosystems on the health of respiratory system and the eyes of inhabitants of Sistan, Iran, *Arabian Journal of Geosciences*.
- Shao, Y., and others (2003). Northeast Asian dust storms: Real-time numerical prediction and validation. *Journal of Geophysical Research: Atmospheres*, vol. 108, No. D22
- Shrestha .N. 2020. Detecting Multicollinearity in Regression Analysis. *American Journal of Applied Mathematics and Statistics*, 8, 39-42.
- Singh, A.; Kotiyal, V.; Sharma, S.; Nagar, J.; Lee, C.C. (2020). A machine learning approach to predict the average localization error with applications to wireless sensor networks. *IEEE Access*, 8, 208253–208263.

- SONG Yand LU Y. (2015). Decision tree methods: applications for classification and prediction, Shanghai Arch Psychiatry. 2015 Apr 25; 27(2): 130–135.
- Sotoudeheian, S., and Arhami, M. (2017). Using linear mixed effect model to estimate ground-level PM2.5: case study for Tehran. Iranian Journal of Health and Environment. 10 (2), 213-224. (In Persian)
- Statistical study of eolian sediment distribution risk in human
- Suleiman A., Tight M.R., Quinn A.D. (2019). Applying machine learning methods in managing urban concentrations of traffic-related particulate matter (PM₁₀ and PM_{2.5}), Atmospheric Pollution Research Volume 10, Issue 1, January 2019, Pages 134-144.
- Tahbaz Geophys Res M. J. (2016). summertime dust source map from automated satellite dust plume tracking. Environmental Challenges in Today's Iran, Iranian Studies, November 2016.
- Tuna Tuygun, G., Gündoğdu, S., Elbir, T., (2021). Estimation of ground-level particulate matter concentrations based on synergistic use of MODIS, MERRA-2 and AERONET AODs over a coastal site in the Eastern Mediterranean, Version of Record: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1352231021003848>
- Ul-Saufie, A.Z.; Yahya, A.S.; Ramli, N.A.; Hamid, H.A. (2011). Comparison between multiple linear regression and feed forward back propagation neural network models for predicting PM10 concentration level based on gaseous and meteorological parameters. Int. J. Appl. Sci. Technol., 1, 42–49.
- Willmott, C.J.; Robeson, S.M.; Matsuura, K. (2012). A refined index of model performance. Int. J. Climatol., 32, 2088–2094.
- Xia, L.; Bai, R. (2008). Freight Vehicle Travel Time Prediction Using Gradient Boosting Regression Tree. In Proceedings of the IEEE International Conference on Machine Learning & Applications, Anaheim, CA, USA, 18–20 December 2016.
- You, W., Zang, Z., Zhang, L. et al. (2016). Estimating national-scale ground-level PM25 concentration in China using geographically weighted regression based on MODIS and MISR AOD. Environ Sci Pollut Res, 23(9), 8327–8338.
- Ye Ren, Le Zhang, and Ponnuthurai N Suganthan (2016) Ensemble classification and regression-recent developments, applications and future directions, IEEE Computational Intelligence Magazine, 11(1), pp. 41–53.
- Zarei, T., Abdolzadeh, M., Yaghoubi, M. (2022). Comparing the impact of climate on dust accumulation and power generation of PV modules: A comprehensive review. Energy Sustain. Dev. 66, 238–270.
- Zieger, P., Weingartner, E., Henzing, J., Moerman, M., de Leeuw, G., Mikkilä, J., Ehn, M., Petäjä, T., Clémer, K., van Roozendaal, M., Yilmaz, S., Frieß, U., Irie, H., Wagner, T., Shaiganfar, R., Beirle, S., Apituley, A., Wilson, K. and Baltensperger, U. (2011). Comparison of ambient aerosol extinction coefficients obtained from in-situ, MAX-DOAS and LIDAR measurements at Cabauw, Atmos. Chem. Phys., 11, 2603–2624.